

ВІЙСЬКОВИЙ ІНСТИТУТ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**XV Міжнародної науково-практичної конференції
"Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє"
29 листопада 2019 року**

**Секція 7. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВОГО ПРАВА
(ЧАСТИНА 2)**

Київ 2019

ЗМІСТ

Секція 7. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВОГО ПРАВА (ЧАСТИНА 2)	4
Акімов М.О. До питання про належну кримінально-правову оцінку порушення законів та звичаїв війни	5
Возник М.В. Окремі аспекти удосконалення військового законодавства України	9
Гвоздій В.А. Розвиток адвокатського самоврядування як фактор зміцнення національної безпеки	12
Гриньків О.О. Військова освіта як складова забезпечення службово-бойової діяльності державної прикордонної служби України	14
Гулий І.М. Система та інститути військового права	19
Згуровець В. Правове забезпечення військової дисципліни та правопорядку	22
Комісаров О.Г., Кобзар О.Ф. Проблеми правового забезпечення функціонування підрозділів Національної гвардії України	27
Кондуфорова Л.В. Адміністративно-правові засоби захисту приватного інтересу у військово-правових відносинах	31
Коропатнік І.М. Концептуальні засади цивільно-військового співробітництва	33
Куварзін О.С. Забезпечення безпеки розрахунків з використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги) як напрям інформаційної політики сектора безпеки і оборони	35
Курись В.З. Правове забезпечення військових формувань в Україні	38
Ніколенко В.М. Поняття та аспекти «Правосуддя перехідного періоду»	42
Онопрієнко С.Г. Проблеми інформаційної безпеки сектору безпеки і оборони	47
Остапенко І.О. Перспективи розвитку цивільно-військового співробітництва в Україні	49
Піскун І.І. Удосконалення воєнної безпеки держави на сучасному етапі	53
Прохоров К.О. Проблеми удосконалення адміністративної відповідальності військових посадових осіб за порушення порядку подання декларації про майновий стан і доходи	57
Салаш О.А. Удосконалення навчального процесу у вищих військових навчальних закладах (погляд курсанта)	59
Свириденко О. Правові основи захисту державного суверенітету України	62
Свіріна К.С. Вектори удосконалення функціонування військово-цивільних адміністрацій в Україні	66

Сказко О.М. Протидія кіберсквотингу як елемент кібероборони України	68
Тарасов С.В. Нівелювання корупційних ризиків, пов'язаних з експлуатацією природних ресурсів, під час військових конфліктів	71
Христинченко Н.П. Щодо питання адміністративно-правового забезпечення цивільно-військового співробітництва в Україні	73
Терещук В.М. Проблеми удосконалення правового статусу суб'єктів публічного адміністрування сектору національної безпеки і оборони України	80
Тушницький О.О. Історичні аспекти розвитку військового права	82
Шамрай Б.М. Роль судових органів у гарантуванні прав і свобод військовослужбовців та підтриманні правопорядку в збройних силах та інших військових формуваннях України	87
Шешко С.В. Правові засади функціонування сектору безпеки і оборони	91
Шопіна І.М. Побудова системи військового права України	96

Секція 7

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВОГО ПРАВА (ЧАСТИНА 2)

ДО ПИТАННЯ ПРО НАЛЕЖНУ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВУ ОЦІНКУ ПОРУШЕННЯ ЗАКОНІВ ТА ЗВИЧАЇВ ВІЙНИ

*Акімов М.О.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,*

Збройний конфлікт на сході України, що триває вже шостий рік, вперше в сучасній історії нашої держави обумовив застосовування норми про відповідальність за воєнні злочини, передбачених розділом XX Особливої частини Кримінального кодексу (далі – КК) України.

Природно, що крім належної кваліфікації діянь винних осіб, потребують кримінально-правової оцінки дії їх командирів. Недарма відповідні положення Конституції, КК України та військових статутів докладно регламентують поняття наказу, ознаки його законності, порядок і форму віддання, а також відповідальність за невиконання законного, віддання та виконання незаконного і відмову від виконання наказу. Оскільки повноваження щодо віддання наказів та забезпечення їх виконання можуть бути покладені виключно на вищий та старший командний склад збройних сил (їх видів), об'єднань та з'єднань, обов'язок командирів звітувати за дії підлеглих отримав назву «командна відповідальність». Відтак у разі вчинення воєнних злочинів відповідальність повинен нести не тільки виконавець, а і його командир – за те, що або віддав наказ, або не запобіг вчиненню конкретного діяння, або не спромігся забезпечити належний контроль за поведінкою підлеглого, тобто не виконав або неналежним чином виконав покладені на нього за посадою обов'язки у частині запобігання суспільно небезпечним діянням, їх припинення, забезпечення розслідування та притягнення винних до відповідальності.

Слід зауважити, що така доктрина командної відповідальності існувала не завжди. Навпаки, тривалий час вважалося, що вчинення протиправного діяння при виконанні наказу вищого командира не є злочином, оскільки виконання наказу – це обов'язок будь-якого підлеглого, і альтернативою цьому може бути лише покарання за невиконання (у воєнний час – здебільшого смертна кара). Більше того, командири (аж до найвищих), будучи притягнутими до відповідальності (як це сталося під час Міжнародних воєнних трибуналів у Нюрнберзі та Токіо), у свою чергу посилялися на те, що виконували накази керівників своєї держави; подібні заяви отримав назву «нюрнберзького захисту». Проте чи має такий захист під собою якесь підґрунтя?

Встановлення обов'язку командирів нести відповідальність за дії підлеглих має тривалу історію. Приклади цього можна знайти і у Давньому Китаї, і у Давній Греції, і у середньовічній Франції. Першим сучасним нормативно-правовим актом, що закріплював командну відповідальність, прийнято вважати «Кодекс Лібера». Під час Громадянської війни у США 1861-1865 рр. на доручення президента Авраама Лінкольна професор Колумбійського університету Франц Лібер підготував «Загальний наказ № 100» від 24 квітня 1863 року, або «Інструкцію командуванню польових військ Сполучених Штатів». У ст. 71 цього документа, зокрема, зазначалось: «Хто навмисно спричиняє зайві поранення ворогу, який вже виведений з ладу, або вбиває такого ворога, або віддає наказ чи заохочує солдатів робити це, підлягає смертній карі, якщо його вину буде доведено у встановленому порядку, незалежно від того, належить він до Армії Сполучених Штатів або є ворогом, якого взято в полон після вчинення цього злочину» [1]. Пізніше положення «Кодексу Лібера» були відтворені у «праві Гааги»: у визначенні комбатантів (ч. 1 ст. 1 Гаазької конвенції 1907 р.) вказувалось, що закони та звичаї війни (та обов'язок їх дотримуватись) розповсюджуються на всіх, хто «перебуває під командуванням особи, яка несе відповідальність за дії підлеглих» [2].

На практиці норми міжнародного права про покарання за порушення законів та звичаїв війни у частині бездіяльності вищого командування були вперше реалізовані на Манільському процесі 1945 р.: генерал Томоюкі Ямасіта, колишній командувач японською 14-ю армією, постав перед американським воєнним судом за обвинуваченням у «злочинній недбалості та неспроможності виконати свої обов'язки як командувача у частині належного контролю за підлеглими військами, що уможливило вчинення ними воєнних злочинів». Під час бойових дій на Філіппінських островах у 1944-1945 рр. японські військові вчиняли масові вбивства цивільного населення та військовополонених, а також неодноразово намагалися використати близькість заселених районів як прикриття від американської авіації та артилерії. Хоч під час процесу і було встановлено, що подібні випадки неодноразово були наслідком свідомого невиконання наказів Ямасіти, а сам підсудний в апеляційній скарзі стверджував, що не був обізнаний про масштабний характер подібних злочинів, Верховний Суд США затвердив обвинувальний вирок, і генерал Ямасіта був повішений [3]. За результатами цього судового рішення був встановлений прецедент, згідно з яким сама лише обізнаність (а не детальна поінформованість) командувача про злочинні дії підлеглих із подальшим невжиттям належних заходів для припинення таких дій є підставою для притягнення його до відповідальності. На ньому будувалися, зокрема, вирoki наступних Нюрнберзьких трибуналів (як-от у справах про заручників та про Верховне командування).

Принцип командної відповідальності частково реалізований у чинному КК України: ст. 438 передбачає в якості однієї з форм вчинення порушення законів та звичаїв війни віддання наказу про вчинення відповідних дій (жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням, використання засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, тощо). Однак командна відповідальність, як вже зазначалося, може становити собою не лише дію (віддання наказу), а і бездіяльність (невжиття заходів до припинення злочинів). Як відомо, п. 2 ст. 86 Додаткового Протоколу I 1977 р.

до Женевських конвенцій 1949 р. встановлює: «той факт, що порушення Конвенцій або цього Протоколу було вчинене підлеглими, не звільняє їх командирів ... від відповідальності... якщо вони знали, чи мали відомості, які б дозволили за обставин, що склалися, дійти висновку, що підлеглі вчиняють або намагаються вчинити таке порушення, і вони не вжили усіх можливих заходів у межах своїх повноважень, щоб запобігти такому порушенню чи припинити його» [4].

З огляду на те, що Україна є учасницею «права Женеви», а чинний закон про кримінальну відповідальність повинен відповідати положенням, що містяться в чинних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України (ч. 5 ст. 3 КК України), убачається за доцільне внести відповідні зміни до ст. 438 КК України, більш повно передбачивши у ній положення щодо командної відповідальності (шляхом доповнення диспозиції ч. 1 після слів «а також віддання наказів про вчинення таких дій» словами «а так само і невиконання чи неналежне виконання військовою службовою особою своїх обов'язків щодо припинення вчинення таких дій підлеглим»). Це не тільки забезпечить повноцінну імплементацію міжнародно-правових норм у вітчизняне кримінальне законодавство, а й уможливить притягнення до відповідальності осіб, винних у злочинній бездіяльності або недбалості, які становлять воєнні злочини.

Список літератури:

1. Instructions for the Government of Armies of the United States in the Field (Lieber Code): dated April 24th, 1863. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/110>.

2. Convention on Laws and Customs of War on Land : adopted on October 18th, 1907. URL: http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hague04.asp.

3. Command Responsibility and Superior Orders in the Twentieth Century: a Century of Evolution. URL: http://www.murdoch.edu.au/elaw/issues/v10n1/hendin101_text.html.

4. Женевские конвенции и протоколы к ним. URL:
<http://www.un.org/ru/humanitarian/law/geneva.shtml>.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

*Возник М. В.,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
кафедри правового забезпечення
гуманітарного інституту.
Національний університет оборони України
імені Івана Черняховського*

Ключова роль у ефективному реформуванні та розвитку сектору безпеки та оборони України належить державі, яка встановлює стратегічні цілі, забезпечує ресурсну підтримку, зокрема бюджетне фінансування та вимагає не тільки якісно-стабільної, сучасно-розгалуженої системи актів військового законодавства, але і ефективного їх втілення. Цим зумовлена значна кількість наукових праць, присвячених проблематиці удосконалення військового законодавства, але теоретичні аспекти ще залишаються недостатньо висвітленими.

Окремі аспекти удосконалення військового законодавства досліджували І. Коропатнік, Л. Мойсей, В. Пашинський, С. Поляков, П. Богуцький, М. Прохоренко, В. Косович.

В.М. Косович зазначає, що удосконалення нормативно-правових актів, як основних джерел права України полягає насамперед у нормативному корегуванні за допомогою засобів правотворчої техніки змісту (соціальна адекватність, логічність, визначеність тощо) та форми закріплення (вид, структура, спосіб викладу та інше) нормативно-правових приписів

нормативно-правового акта [1, с. 17]. На сьогодні є декілька загальновизнаних форм удосконалення нормативно-правових актів України: прийняття нормативно-правового акта у новій редакції, внесення змін до нормативно-правового акта, кодифікація нормативно-правових актів, офіційне тлумачення-роз'яснення нормативно-правових актів [2, с. 105].

Що стосується внесення змін до нормативно-правових актів, які регулюють діяльність Збройних Сил України, неможливо лишити поза увагою необхідність правового моніторингу ефективності нормативно-правових актів, що регулюють зазначену діяльність. Як зазначає Н.Б. Писаренко, потенційним засобом забезпечення створення нових якісних та вдосконалення чинних нормативно-правових актів є правовий моніторинг їх ефективності [3, с. 44]. Він наголошує на необхідності законодавчого закріплення моніторингових повноважень для певних органів держави та наукових організацій. Отже, вважаємо, проведення моніторингів ефективності нормативно-правових актів, які регулюють діяльність Збройних Сил України, необхідно делегувати в тому числі й вищим навчальним закладам системи Міністерства оборони України. Досліджуючи шляхи удосконалення нормативно-правового забезпечення Збройних Сил України, необхідно зосередити увагу на такому особливому аспекті, як необхідність приведення військового законодавства України у відповідність до міжнародних стандартів. Для України стратегічне партнерство з НАТО є невід'ємною складовою євроінтеграційного курсу, оскільки доповнює процес внутрішньодержавних перетворень у контексті імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, з іншої сторони, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII, реалізації Стратегії сталого розвитку "Україна – 2020", схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5, та виконання Програм и діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2014 року № 695 та схваленої Постановою Верховної Ради України від 11 грудня 2014 року № 26-VIII. Відповідно до

Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 № 1629-IV програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу визначає механізм досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському та Мадридському критеріям набуття членства в Європейському Союзі. Цей механізм включає адаптацію військового законодавства до норм міжнародного гуманітарного права, створення відповідних інституцій та інші додаткові заходи. Отже, на шляху нашої держави до євроінтеграції та стратегічного вибору – вступ до НАТО, необхідність приведення військового законодавства у відповідність до європейських стандартів набуває принципового значення.

Створення сприятливих умов та державних гарантій для функціонування механізмів удосконалення військового законодавства України повинно стати головним напрямом правореалізації у військовій сфері, який визначається об'єктивними сучасними потребами здійснення демократичного цивільного контролю над Збройними Силами, необхідністю мінімізації авторитарних правореалізаційних форм і методів у військовій сфері в умовах обмеження деяких (міжнародно-основоположних) прав і свобод військовослужбовців. В.Й. Пашинський зазначає, що гарантування, поряд із визнанням, дотриманням і повагою цих прав і свобод, виступає найважливішим чинником їх реалізації [4, с.13].

Підсумовуючи вищесказане, необхідно зазначити, що військове законодавство посідає особливе місце в правовій системі України. Ця особливість в тому, що військове право не є однозначно комплексним чи чинно галузевим феноменом, а унікальним правовим явищем зі своїми власними атрибутивними закономірностями, що втілюють все багатство військово-професійної сфери і виступає відносно самостійним чинником регулювання військових відносин.

Удосконалення військового законодавства України є однією з найактуальніших парадигм забезпечення обороноздатності України.

Список літератури:

1. Косович В.М. Загальнотеоретичні аспекти удосконалення нормативно-правових актів України : автореф. дис. ...канд. юрид. наук. Львів, 2015. 23 с.
2. Конституція України : Закон України від 28.06.96 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. Ст. 141.
3. Писаренко Н.Б. Адміністративно-правові спори (удосконалення порядку вирішення) : [монографія] / Н.Б. Писаренко, В.А. Сьоміна ; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого». – 2-ге вид., зі змін. та допов. Х. : Право, 2012. 136 с.
4. Пашинський В.Й. Конституційно-правовий статус військовослужбовців в Україні: автореф. дис. ...канд. юрид. наук. Київ, 2007. 22 с.

РОЗВИТОК АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ФАКТОР ЗМІЦНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

*Гвоздій В.А.,
аспірант Міжрегіональної академії
управління персоналом*

Проблеми діяльності та правового статусу самоврядних (саморегулівних) організацій набувають сьогодні надзвичайної актуальності, оскільки їх ефективне функціонування обумовлює успішність судової реформи, відновлення довіри громадян до правоохоронних та правозахисних органів. Разом з тим у науці адміністративного права вказане питання розглядалося фрагментарно, в аспекті вирішення інших дослідницьких завдань. Відсутність наукового підґрунтя удосконалення правового статусу самоврядних (саморегулівних) організацій як інститутів публічного права гальмує їх розвиток та не дозволяє повною мірою вирішити існуючі у

законодавчих та підзаконних актах, а також у правозастосовній практиці, проблеми та суперечності.

У сучасних умовах зміцнення громадянського суспільства виступає одним із необхідних для зміцнення національної безпеки та забезпечення обороноздатності нашої держави чинником. На жаль, самоврядні організації як суб'єкт і об'єкт національної безпеки майже не були предметом наукового аналізу. Втім, за умов інформаційної війни основна увага, безумовно, спрямовується на захист українського суспільства від деструктивних інформаційних впливів [1, с.87]. Разом з тим слід пам'ятати, що специфіка діяльності самоврядних адвокатських організацій, зокрема, виконання ними захисної та культурно-просвітницької функцій, обумовлюють можливість і доцільність їх використання для подолання негативних впливів з боку Російської Федерації [2].

Проблема визначення та удосконалення правового статусу самоврядних (саморегулівних) організацій, безумовно, потребує прийняття законодавчого акту, яким поняття, ознаки, форми вказаних організацій було б визначено з опорою не на досвід Співдружності Незалежних Держав, як у попередніх проектах, а на досвід держав Європейського Союзу. На нашу думку, поняття самоврядної організацій можна визначити як інститут публічного права, створений на підставі закону, який виконує низку суспільно значущих функцій, пов'язаних з реалізацією публічного інтересу, у певній професійній сфері. Відповідно, завданням науки адміністративного права має стати, перш за все, обґрунтування належності відносин, які виникають у сфері діяльності самоврядних (саморегулівних) організацій, до предмету адміністративного права.

Список літератури:

1. Інформаційна культура в Україні: правовий вимір. *Монографія* / за заг. ред. К. І. Белякова. Київ: КВІЦ, 2018. 169 с.

2. Військове право: Підручник /за ред. І. М. Коропатніка, І. М. Шопіної.
Київ: Алерта, 2019. 648 с.

ВІЙСЬКОВА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

*Гриньків О.О.,
Державна прикордонна служба України*

Політичні, соціальні, економічні зміни, що відбуваються в Україні в умовах сьогодення, не залишають осторонь й освіти. Зокрема, реформа освітньої галузі запроваджуватиме нові стандарти освіти. А це й інноваційні методи навчання, залучення кращих педагогів, впровадження справедливого оцінювання та ін.

Метою освіти визначено «всебічний розвиток людини» з врахуванням її особистості, талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей задля формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян та збагачення інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу тощо [1].

Варто зауважити, що складовою загальнодержавної системи освіти в Україні є і військова освіта, яка, за інформацією Департаменту військової освіти, науки, соціальної та гуманітарної політики Міністерства оборони України, налічує понад 150 спеціалізацій і 70 спеціальностей [2].

Насамперед, військова освіта має формувати кваліфікованого фахівця, який повинен займатися військовою діяльністю, а система військової освіти повинна забезпечувати підготовку військових фахівців високого рівня, які б були наділені певним професіоналізмом, компетентністю, інтелектом, загальною та військово-професіональною культурою, були здатними

ефективно виконувати поставлені завдання щодо оборони України, розвитку власної творчої індивідуальності, наполегливого самостійного засвоєння нових знань протягом військової служби, прийняття оптимальних рішень в нестандартних умовах за всіма спеціальностями й спеціалізаціями [3], що в свою чергу впливатиме на рівень боєздатності та боєготовності нашої країни.

Військове право має забезпечувати безпеку людини, суспільства і держави шляхом захисту конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності України. Саме фахівці військової справи повинні займатися такою діяльністю. Від їхніх рішень залежить не лише могутність та обороноздатність нашої країни, а й життя кожного з нас.

Наразі, як помічають науковці, негативним чинником є недостатня увага щодо вирішення питання забезпечення оборони держави з точки зору правої науки та адміністративного права, як галузі права, яка врегульовує правовідносини у сфері оборони. В умовах сьогодення в нашій державі при прийнятті військово-політичних рішень спостерігається певний «правовий нігілізм», недооцінка ролі і значення права та правової науки для забезпечення оборони у демократичній правовій державі [4, с. 51].

Ефективне застосування сил та засобів можливе лише на підставі сучасних наукових та практичних підходів.

Вчені звертають увагу на відсутність наукових теоретико-правових розробок, пов'язаних з регулюванням військової сфери, сфери оборони держави, що відповідно збіднює вітчизняну юридичну науку [5, с. 82-84], при цьому військово-адміністративне (військове) право у вітчизняній юридичній науці вважається невинновато забутих [6, с. 3].

Правовою доктриною військового права вбачається система визначених і санкціонованих державою норм, які встановлюють правила поведінки та здійснюють правове регулювання суспільних відносин у воєнній сфері, у сферах оборони і військового будівництва з метою забезпечення воєнної безпеки.

Не акцентуючи на важливості тієї чи іншої військової спеціальності, зупинимось на військовослужбовцях Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ). Безумовно, вони є візитівкою нашої держави, оскільки саме від них починається і ними закінчується знайомство з країною. Тактовна поведінка, культура та толерантність є критерієм професійного відбору, але передують цьому – глибокі знання вимог чинного законодавства, зокрема норм, які регламентують службово-бойову діяльність ДПСУ.

Відповідно до вимог законодавства [7], на ДПСУ покладаються завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні.

Основними функціями Державної прикордонної служби України є: охорона державного кордону України; здійснення в установленому порядку прикордонного контролю і пропуску через державний кордон України осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна, а також виявлення і припинення випадків незаконного їх переміщення; охорона суверенних прав України; ведення розвідувальної, інформаційно-аналітичної та оперативно-розшукової діяльності в інтересах забезпечення захисту державного кордону України; участь у боротьбі з організованою злочинністю та протидія незаконній міграції на державному кордоні України та в межах контрольованих прикордонних районів; участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом, а також припинення діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань(груп), організованих груп та злочинних організацій, що порушили порядок перетинання державного кордону України; координація діяльності військових формувань та відповідних правоохоронних органів, пов'язаної із захистом державного кордону України, а також діяльності державних органів, що здійснюють різні види контролю при перетинанні державного кордону України або беруть участь у забезпеченні режиму державного кордону, прикордонного режиму і режиму в пунктах пропуску через державний кордон України тощо.

Підрозділи ДПСУ захищають від шкоди практично всі компоненти національного надбання нашої країни. Насамперед, це населення країни, включаючи здоров'я, освіту, кваліфікацію, досягнутий стан українців і багато чого іншого. Крім цього, співробітники (військовослужбовці) тією чи іншою мірою захищають основні матеріальні цінності країни: 1) територію і її ресурси (корисні копалини, водні ресурси, акваторію, шельф тощо); 2) виробничі фонди (заводи, фабрики, верстати, ЕОМ, ферми, трактори тощо); 3) системи енергетики (електростанції, лінії електропередач тощо); 4) інфраструктуру та транспортні системи (дороги, порти, аеропорти, трубопроводи, літаки, поїзди тощо); 5) інформаційну інфраструктуру й інформаційні системи; 6) житловий фонд й інші будинки; 7) лабораторне (наукове) устаткування; 8) продукцію промисловості, сільського господарства та багато чого іншого [7, с. 200].

Виконання функції оборони держави не можливе без права, без правового забезпечення діяльності суб'єктів оборони. Адже діяльність суб'єктів забезпечення оборони як в процесі підготовки до оборони, так і в процесі безпосередньо забезпечення оборони, ведення бойових дій, коли на практиці реалізуються досягнення воєнної науки і воєнного мистецтва, можливе тільки за допомогою права, правовими методами і засобами, шляхом реалізації правових норм [4, с. 52 – 53].

Цілком зрозуміло, що здатність військових ефективно виконувати функціональні обов'язки в умовах мирного і воєнного часу вимагає відповідної підготовки. Сучасне обладнання, зброя, спецтехніка лише у взаємозв'язку з відповідними знаннями може дати ефективний результат. А тому військова освіта в ДПСУ, включаючи загальні дисципліни з права й спецдисципліни, є не лише актуальною для забезпечення службово-бойової діяльності органу, а й необхідною.

Список літератури:

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 06.11.2019).
2. Військова освіта є складовою загальнодержавної системи освіти в Україні та включає понад 150 спеціалізацій і 70 спеціальностей. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/vijskova-osvita-ye-skladovoyu-zagalnoderzhavnoyi-sistemi-osviti-v-ukrayini-ta-vklyuchaye-ponad-150-specializacij-i-70-specialnostej> (дата звернення: 04.11.2019).
3. Реформа освіти: Що Полторак обіцяє змінити у військових вишах. URL: <https://www.depo.ua/ukr/war/reforma-viyskovoyi-osviti-yakimi-budut-ukrayinski-viyskovi-vishi-20180911835360> (дата звернення: 05.11.2019).
4. Пашинський В.Й. До питання правових досліджень у сфері оборони України. Право національної безпеки та військове право: історія, сучасність і перспективи: збірник матеріалів круглого столу (Київ, 28 березня 2019 р.) / Мін-во оборони України, Національний університет оборони України імені Івана Черняховського; Національна академія правових наук України, Науково-дослідного інституту інформатики і права / Упоряд.: М.М. Прохоренко, П.П. Богуцький ; за заг. ред. М.М. Прохоренка. – К.: – ФОП Ямчинський О.В. , 2019. – С. 51 – 56.
5. Німченко В., Чумак В. Про визначення місця правових норм, які регулюють суспільні відносини у військовій сфері. Право України. – 2000. – № 10. – С. 82 – 84.
6. Довідник захищених в Україні дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата і доктора юридичних наук з військового права (1991-2014 рр.): довід./ укл., передмова, вступ П.П. Богуцький, Є.Л. Стрельцов, Е.А. Плешко, Т.Р. Короткий. – Одеса : Фенікс, 2015. – 232 с.
7. Гриньків О. О. Поняття службово-бойової діяльності державної прикордонної служби України через суміжні дефініції. Вчені записки

СИСТЕМА ТА ІНСТИТУТИ ВІЙСЬКОВОГО ПРАВА

Гулий І.М.,

слухач Гуманітарного інституту

Національного університету оборони України

імені Івана Черняхівського

Військове право України є комплексною галуззю національного права, здійснює регулювання військово-публічних відносин, суб'єктами яких є не лише військовослужбовці, але спеціально-визначені законом органи державної влади та управління, військові частини та установи, органи військового управління.

Військове право забезпечує вирішення питань устрою Збройних Сил України та інших військових формувань, порядку їх комплектування і проходження військової служби, прав, обов'язків і відповідальності військовослужбовців, а також питання військового управління, охорони військового правопорядку, економічної та господарської діяльності військових частин та організацій тощо.

Для характеристики змістовних ознак права та похідних від нього явищ у науці звертаються до категорій система права.

Система права ґрунтується на сприйнятті системи як цілісної сукупності (комплексу) закономірно розташованих та взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів з основними ознаками, що відрізняють систему від інших явищ (її цілісність, зв'язок, стійка структура), та дозволяє дійти висновку про те, що будь-яка система може розглядатися як елемент системи вищого рівня, водночас її елементи можуть виступати як системи нижчого рівня [1, с. 12, 50-56].

Слід виділити наступні ознаки системи права, зокрема:

- первинною ланкою система права є норма права;
- система права утворюється об'єктивно (стихійно або ж самостійно);
- система права має горизонтальну побудову;
- система права відображає внутрішню структуру права;
- система права є більше за обсягом поняття, ніж система законодавства [2, с. 142].

Кожний елемент системи права, якими є норма, субінститут, інститут, підгалузь, галузь, логічно побудовані зв'язки між ними, у своїй основі має функціональну ознаку, яку можна визначити як нормування суспільних відносин, або ж інакше – визначення певного стандарту соціальної поведінки.

Система права є відносно динамічною структурою, очікуваним результатом правовстановлюючої діяльності, яка націлена на досягнення мети правового регулювання через відповідні способи та форми правореалізації.

Інститутом права слід вважати відносно відокремлені від інших і пов'язані між собою правові норми, які регулюють певну групу (вид) однорідних суспільних відносин. Інститутом права це необхідна ланка в цілісній системі права. Як правило, кожна галузь права має інститути права як свій самостійний структурний підрозділ.

Для інституту права на думку Оборотова Ю.М., характерним є однорідність фактичного змісту, юридична єдність норм і законодавча відокремленість у межах певної галузі, а також у міжгалузевому просторі [3, с. 87].

В межах галузі визначається юридичний режим, який регламентує правове становище суб'єктів військового права, встановлюючи законні способи реалізації прав і виконання юридичних обов'язків громадянами, військовослужбовцями, органами військового управління, державно-правові

засоби, спрямовані на неухильну реалізацію правових норм у конкретних військово-публічних відносинах.

Галузь військового права містить повний набір юридичних засобів, націлених на забезпечення ефективної дії як галузі в цілому, так і кожного її компонента на рівні правових інститутів і конкретних норм права [4, с. 23].

Проведеним аналізом можна виділити наступні інститути військового права:

інститути права у сфері військової безпеки та оборони: оборони держави мобілізації та мобілізаційної готовності; бойової підготовки та застосування військ; бойового чергування, спеціальних і бойових служб;

інститути права у сфері військово-адміністративного права: управління військовими формуваннями; гарнізонної служби; внутрішньої служби; військової служби правопорядку; адміністративної відповідальності військовослужбовців;

інститути права у сфері військово-соціального права: грошове забезпечення військовослужбовців; продовольче забезпечення військовослужбовців; речове забезпечення військовослужбовців; житлове забезпечення військовослужбовців; медичне та санаторне забезпечення; соціальне страхування військовослужбовців та пенсійне забезпечення військовослужбовців;

інститути права у сфері військово-господарського права: інститут військового господарства військових частин Збройних Сил України; правовий режим військового майна; землі оборони;

інститути військово-кримінального права: злочини проти порядку підлеглості; злочини проти проходження військової служби; військові службові злочини; злочини проти військового майна; злочини проти порядку несення спеціальних служб; злочини проти управління та експлуатації військової техніки, озброєння [5].

Будь-який з перелічених вище інститутів військового права у своєму функціонуванні служить досягненню загальної мети – захисту держави,

суверенітету, територіальної цілісності, недоторканності кордонів та водночас забезпечує вирішення більш конкретних завдань на шляху досягнення цієї загальної мети.

Список літератури:

1. Луць Л.А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичні аспекти): монографія, Луць Л.А., Київ, 2003.
2. Теория государства и права в вопросах и ответах. Государственный экзамен. Оборотов Ю.Н., Крыжановский А.Ф., Крестовская Н.Н., Матвеева Л.Г. Харьков, “Одисей”, 2005.
3. Оборотов Ю. М. Теорія держави і права (прагматичний курс): екзамен, довідник. “Одисей”, 2005.
4. Леншин С. И. Современное российское законодательство: военное, чрезвычайное положение как исключительные правовые режимы в системе конституционного права Российской Федерации. Военно-юрид. журн. 2008.
5. Богуцький П.П. Функціональні ознаки та особливості правового режиму інститутів військового права. Юридический вестник. 2008. № 2. С. 43-50.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ПРАВОПОРЯДКУ

*Згуровець В.,
слухач Національного
університету оборони України
імені Івана Черняховського*

Військова дисципліна та правопорядок – це об’єктивна необхідність і закономірність повсякденної (службово-бойової) діяльності військовослужбовців Збройних Сил України (далі – ЗС України). Дотримання

військовослужбовцями встановлених вимог до військової дисципліни та правопорядку передбачає вибір ними поведінкових рішень, які забезпечують правопорядок у військовому середовищі.

Правове забезпечення військової дисципліни та правопорядку насамперед державно-правове явище та полягає у системі законодавчих та нормативно-правових актів держави пов'язаних за змістом нормами права. Нормативно-правове регулювання поведінки особового складу ЗС України – це система правових засобів, які регулюють суспільні відносини пов'язані з проходженням військової служби та забезпечують результативний правовий вплив на військовослужбовців.

Виходячи з конституційно-правової матерії змісту правопорядку саме Основний закон України є базовим та найбільш важливим в системі законодавчого забезпечення військової дисципліни та правопорядку в ЗС України. Так, відповідно до ст. 8 Конституції України на ЗС України, безпосередньо поширюються положення, що закріплює принцип верховенства права [1]. Розглядаючи функціонування ЗС України як складної і багатоступеневої управлінської структури, слід зазначити, що принцип верховенства права у ЗС України проявляється у створенні такого порядку, який гарантував би неухильне виконання Конституції України, законів України і положень статутів ЗС України і з обов'язковим дотриманням прав і свобод громадян-військовослужбовців.

Посадові особи ЗС України, які наділені владними повноваженнями, відповідно до ст. 19 Конституції України, в якій закріплюється положення про те, що правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством, зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Військова служба – особливий вид державної служби, де уклад життя, побут і діяльність особового складу детально регламентовані положенням про проходження військової служби. Тому конституційний обов'язок

посадових осіб діяти лише на підставі і у нормативно визначений спосіб забезпечує здійснення військового управління у законних рамках і тим самим обмежує можливе свавілля з боку держави, її органів та службових (посадових) осіб. Втілення зазначеного положення на практиці є умовою недопущення фактів як, перевищення влади з боку уповноважених суб'єктів військового управління, так і своєчасному припиненню правопорушень, підтримання військової дисципліни тощо.

Наступною вагомою конституційною засадою забезпечення військової дисципліни та правопорядку у ЗС України є положення ст. 60 Конституції України, у відповідності до якого ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази. Зазначена конституційна норма має важливе практичне значення саме для ЗС України. Так, відповідно до ст. ст. 28, 30 Статуту внутрішньої служби ЗС України єдиноначальність є одним із принципів будівництва і керівництва ЗСУ країни та передбачає від підлеглого беззастережного виконання наказів командирів (начальників) [2]. Тому, за віддання і виконання явно злочинного наказу (розпорядження) винні особи притягаються до відповідальності згідно із законом.

Базовими законодавчими актами правового забезпечення військової дисципліни і правопорядку насамперед є: Закон України “Про Збройні Сили України” від 06.12.1991 р. № 1934-XI [3], Закон України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” від 20.12.1991 р. № 2011-XII [4]; Закон України “Військовий обов’язок і військову службу” від 25.03.1992 р. № 2232-XII [5]; Закон України “Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію” від 21.10.1993 р. № 3543-XII [6]; Закон України “Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України” від 07.03.2002 р. № 3099-III [7]; Закон України “Про запобігання корупції” від 14.10.2014 р. № 1700-VII [8]; Закон України “Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України” від 24.03.1999 р. № 551-XIV [9]; Закон України “Статут внутрішньої служби Збройних Сил України” від 24.03.1999 р. № 548-XIV [2]; Закон України “Про

Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України” від 24.03.1999 р. № 550-XIV[10].

В умовах проведення Антитерористичної операції, Операції об’єднаних сил по протидії діяльності незаконних російських та проросійських збройних формувань на сході України в період з 2014 по 2019 роки, з метою покращення стану правопорядку серед військовослужбовців, законодавче забезпечення військової дисципліни та правопорядку значно покращилося. Прийнято нові закони, внесені зміни у діючі, розроблено законопроекти у сфері національної безпеки і оборони України. Зокрема, після прийняття Верховною Радою України у лютому 2015 року Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців, надання командирам додаткових прав та покладення обов’язків в особливий період” [11] Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП) доповнено главою 13-Б “Військові адміністративні правопорушення” [12]. У подальшому, Законом України від 16.03.2017 р. “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців та деяких інших осіб” [13], до глави 13-Б КУпАП внесено зміни. Введення в дію інституту військових адміністративних правопорушень стало серйозним кроком у запровадженні дієвого механізму адміністративної відповідальності військовослужбовців.

Необхідним етапом зміцнення військової дисципліни та правопорядку, враховуючи перехід ЗС України на стандарти НАТО, є створення ефективного правоохоронного органу в структурі Міністерства оборони України – військової поліції. Так, відповідно до Указу Президента України від 08.11.19 №837/2019 “Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави” до 31 березня 2020 року визначено завдання стосовно розроблення та внесення на розгляд Верховної Ради України законопроекту щодо утворення в системі Міністерства оборони України Військової поліції як правоохоронного органу [14].

Список літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. : [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Закон України “Статут внутрішньої служби Збройних Сил України” від 24.03.1999 р. № 548-XIV: [Електронний ресурс] / – Режим доступу: // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14>.
3. Закон України “Про Збройні Сили України” від 06.12.1991 р. № 1934-XI:[Електронний ресурс] - Режим доступу: // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12>.
- 4.Закон України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” від 20.12.1991 р. № 2011-XII :[Електронний ресурс] - Режим доступу: // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>.
- 5.Про військовий обов’язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-XII: [Електронний ресурс] / – Режим доступу: // <http://zakon.www.rada.gov.ua>.
- 6.Закон України “Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію” від 21.10.1993 р. № 3543-XII : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12/stru>.
- 7.Закон України “Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України” від 07.03.2002 р. № 3099-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14>.
- 8.Закон України “Про запобігання корупції” від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
- 9.Закон України “Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України” від 24.03.1999 р. № 551-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14>
- 9.Закон України “Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України” від 24.03.1999 р. № 550-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-14>.
- 10.Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців, надання командирам

додаткових прав та покладення обов'язків в особливий період: Закон України від 05.02.2015 р.№ 158-VIII. URL: <http://zakon.www.rada.gov.ua>.

11.Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

12.Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців та деяких інших осіб”від 16.03.2017 р.№ 1952-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-19>.

14.Указ Президента України від 08.11.19 №837/2019 “Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави” URL: <https://www.president.gov.ua/documents/8372019-30389>

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

*Комісаров О.Г.,
доктор юридичних наук, професор
заступник начальника Київського
факультету Національної академії Національної гвардії України з
навчально-методичної та наукової роботи,
Кобзар О.Ф.,
начальник кафедри
забезпечення державної безпеки,
доктор юридичних наук, доцент,
Київський факультет Національної академії Національної гвардії
України*

Процес розвитку держави зумовив виділення поліцейського аспекту її діяльності, саме цим було викликано прагнення до впорядкування суспільних відносин, основна мета полягала в забезпеченні правопорядку та безпеки

громадян, створенні належних умов для реалізації кожним з них суб'єктивних прав і свобод. На сьогоднішній день одним із найважливіших завдань держави залишається процес розбудови ефективної правоохоронної системи, суб'єкти якої наділені повноваженнями застосування правомірного примусу при охороні суспільного блага та протидії небезпекам.

Формування сучасної правової системи України у відповідності з міжнародними, зокрема, європейськими правовими стандартами, є процесом складним та багатофункціональним, а тому потребує як глибокого наукового аналізу правової дійсності, так і виявлення основних тенденцій її розвитку.

У відповідності до закону України «Про Національну гвардію України» від 13 березня 2013 року Національна гвардія України це військове формування з правоохоронними функціями постійної готовності, забезпечує захист та охорону здоров'я, прав та свобод громадян, підтримує Збройні сили в обороні України, та захищає європейський вибір нашого народу. На Національну гвардію Україну покладено п'ять військових функцій, п'ять охоронних функцій і дванадцять правоохоронних функцій. В умовах мирного часу та за надзвичайних ситуацій Національна гвардія України залучається до виконання в основному правоохоронні функції всередині держави.

Національна гвардія України входить до сектору безпеки та оборони України при цьому не дублює функції Збройних Сил України. Вона має чіткі завдання під час ведення війни і виконує їх з метою досягнення спільної мети.

Національна гвардія України виконує покладені на неї функції шляхом залучення до правоохоронної діяльності, що виникає у сфері захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони публічного порядку та забезпечення публічної безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – у сфері забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань, терористичних

організацій. Для ефективного вирішення покладених на Національну гвардію України, відповідно до закону завдань та функцій, набуває важливого значення потреба створення належних умов для правового та організаційного забезпечення її діяльності.

Правоохоронна діяльність Національної гвардії України включає в себе заходи, які спрямовані попередження будь-яких порушень прав і свобод громадян та держави, заходи щодо безпосереднього припинення порушення прав і свобод громадян та створення умов для їх подальшого відновлення. Її основними функціями, в рамках реалізації правоохоронної функції держави можна визначити: протидії злочинам, адміністративну, охоронну, антитерористичну, цивільного захисту, прикордонного контролю, оборонну.

Діяльність Національної гвардії України, а також військовослужбовців зазначеного військового формування при виконанні покладених службово-бойових завдань, має бути чітко регламентована відповідними нормативно-правовими актами, які встановлені державою і забезпечуються її примусовою силою.

Правовою основою діяльності Національної гвардії України є сукупність правових норм, якими регулюють суспільні відносини, що виникають у процесі організації діяльності, функціонування Національної гвардії України, а також визначають її завдання, функції, повноваження, а також порядок виконання визначених законом завдань і функцій.

Сьогодні законами України врегульовано суспільні відносини, значна кількість яких певною мірою має вплив на окремі аспекти діяльності підрозділів Національної гвардії України, зокрема, які стосуються запобігання корупції, соціального і правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей, пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби та державних гарантій соціального захисту військовослужбовців, окремих сфер діяльності НГУ, військових частин та підрозділів.

Окремі аспекти діяльності НГУ визначаються більш детально у підзаконних нормативно-правових актах. Широке коло питань діяльності

Національної гвардії України врегульовані наказами Міністерства внутрішніх справ України. Наказами МВС України конкретизується діяльність Національної гвардії України, порядок виконання визначених законом завдань та функцій, а також організаційні питання, які охоплюють практично всі сфери управління цим військовим формуванням і відіграють провідну роль у правовому регулюванні з-поміж численних, різних за юридичною силою, нормативно-правових актів.

Слід врахувати те, що Національна гвардія України є відносно молодим але досить ефективним та боєздатним військовим формуванням з правоохоронними функціями. Однак, нормативне забезпечення формування та функціонування підрозділів Національної гвардії потребує глибоко аналізу та модернізації. Шлях України до Євроінтеграції, і відповідно, інтеграції у спільноту НАТО, вимагає ретельного перегляду низки нормативних актів, що регламентують повсякденну діяльність частин та підрозділів НГУ. Зрозуміло, що приведення нормативної бази у відповідність до світових стандартів не вирішить ситуацію докорінно. В даному випадку необхідне і неухильне дотримання та виконання визначених у нормативних документах вимог.

Список літератури:

1. Глуховець В.А. Правове регулювання діяльності Національної гвардії України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 4. С. 36-42.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2015_4_8
2. Горбач Д.О. Адміністративно-правовий статус Національної гвардії України : монографія / за заг. ред. д-ра. юрид. наук, проф. О.І. Безпалової). Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2017. 288 с.
3. Легеза Є.О. Правова основа адміністративно-правового статусу Національної гвардії України як складового суб'єкта Міністерства внутрішніх справ. *Науковий вісник Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ*. 2014. № 3 (72). С. 127–133.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ПРИВАТНОГО ІНТЕРЕСУ У ВІЙСЬКОВО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИНАХ

*Кондуфорова Л.В.,
аспірант кафедри
адміністративного права
Міжрегіональної академії
управління персоналом*

Проблеми захисту прав і свобод всіх учасників суспільних відносин є сьогодні надзвичайно важливими, оскільки їх вирішення є критеріальним чинником руху певної держави шляхом демократії. Разом з тим традиційна дихотомія приватного та публічного права все ще справляє свій вплив на розуміння наявності або відсутності у суб'єктів публічного права приватних інтересів.

Щодо цієї позиції існує декілька точок зору, які відрізняються різним ступенем категоричності. Ми поділяємо підхід авторів, які вважають поділ права на публічне і приватне явищем, що віджило себе [1, с.27], а також обґрунтовують позицію, що в сучасних умовах не можна провести чіткої межі між публічним і приватним правом, розташувавши його по той чи інший бік галузі позитивного права. Спроби розкидати існуючі галузі за цими сферами, які робляться сьогодні окремими авторами, є непродуктивними. Багато нових галузей права є «сплавом» різних елементів (публічних, приватних, публічно-приватних, приватно-публічних). Низка галузей, які без особливих сумнівів зараховуються до приватного права, мають публічний початок. Процес взаємопроникнення проявляється у розширенні використання публічно-правових засад у сфері регулювання відносин власності, договірних зв'язків, з одного боку, та одночасно застосування приватноправових інститутів для реалізації публічних цілей. У свою чергу, цивільно-правові конструкції поширюються на традиційну сферу

публічного права, що є процесом «цивілізації» публічних відносин. У публічному праві інколи застосовуються методи координації у відносинах між органами державної влади, договір починає застосовуватися не лише в міжнародному публічному праві, а й у національному праві України [2, с.76-79].

Отже, у військовому праві як у комплексній галузі права присутній як публічно-правовий, так і приватноправовий аспект. Перший з них, безумовно, більш виражений, що обумовлено природою правовідносин, що виникають під час реалізації суб'єктами військово-правових відносин своїх прав та обов'язків. Приватноправовий аспект простежується у сфері соціально-правового захисту військовослужбовців, реалізації ними своїх особистих немайнових прав тощо. Проміжне місце між цими категоріями належить адміністративно-правовим засобам захисту приватного інтересу у військово-правових відносинах. Будучи за своєю правовою природою інструментами адміністративно-правового забезпечення, вказані засоби дають змогу захистити приватноправові права суб'єктів військово-правових відносин за допомогою норм та механізмів адміністративного права.

Список літератури:

1. Майданик Р. Право України: дуалізм і система. *Приватне право*. 2013. № 1. С. 26-40.
2. Бірюкова А.Г. Співвідношення приватного та публічного права: дуалістичний аспект. *Право і суспільство*. 2018. №4. С.76-80.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

*Коропатнік І.М.,
доктор юридичних наук, доцент,
начальник кафедри правового забезпечення
військового факультету фінансів і права,
Військовий інститут Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

Сучасний етап цивілізаційного розвитку характеризується підвищенням ролі громадянського суспільства в правовій демократичній державі, що обумовлено активним використанням його потенціалу для вдосконалення системи державного управління, здійснення контролю за діяльністю органів держави та місцевого самоврядування, можливістю оперативної мобілізації наявних у членів суспільства інтелектуальних, інформаційних, матеріальних та інших ресурсів для подолання загроз державному суверенітету та територіальній цілісності. Однією з важливих сфер взаємодії громадянського суспільства та держави є військова сфера, яка містить у собі різні елементи силових інструментів держави, основним з яких є її збройні сили [1, с.34].

У динамічному аспекті громадянське суспільство – це якісно новий стан суспільства, за якого представники різних як формалізованих, так і не формалізованих соціальних груп з розвиненим почуттям соціальної відповідальності за допомогою спеціального правового механізму впливають на державну політику у різних сферах, забезпечуючи прогресивний розвиток держави та суспільства в цілому. У структурно-діяльнісному аспекті громадянське суспільство являє собою сукупність громадян, їх об'єднань, політичних, професійних, релігійних та інших суб'єктів недержавного сектору, які відповідно до своїх потреб та інтересів здійснюють діяльність у

різних сферах суспільного життя, результатом якої є формування підґрунтя для побудови правової соціальної держави, додержання прав, свобод та інтересів людини і громадянина [2, с.212].

Розвиток громадянського суспільства як детермінанта формування демократичної держави характеризується наступними тенденціями: а) обумовленістю рівня розвитку демократичних відносин ступенем сформованості громадянського суспільства; б) нерівномірним характером участі громадськості у державному управлінні; в) відсутністю системоутворюючих ознак і слабким рівнем інституалізації громадянського суспільства; г) наявністю на рівні суспільної свідомості рефлексії громадськості стосовно особливостей управління державою і задоволення своїх потреб та інтересів; г) існуванням у державах з високим ступенем розвитку демократичних відносин діючого правового механізму залучення громадськості до участі в управлінні державними справами в різноманітних формах, з урахуванням нерівномірності та несистематичності проявів громадської активності в різні часові періоди.

Громадянське суспільство у системі суб'єктно-об'єктних зв'язків у сфері національної безпеки виступає одночасно і як суб'єкт, і як об'єкт. При цьому існує пряма залежність між системністю участі громадянського суспільства у функціонуванні сектору національної безпеки й актуальним рівнем останньої, що обумовлено полівекторністю використовуваних широкими верствами громадськості підходів і заходів. Системність передбачає зокрема регулярність залучення незалежного експертного середовища до вирішення існуючих проблем; використання інформаційної підтримки громадського сектору в інтересах завдань Сил оборони, персоніфікацію відповідальності у стратегічних комунікаціях; аналіз причин та умов спроб деструктивних впливів з боку громадськості на сектор безпеки і оборони та використання цієї інформації для коригування його діяльності.

Взаємодію між державою та громадянським суспільством слід розуміти як їх взаємний вплив один на одного (шляхом вчинення певних дій або

утримання від них), а також використання можливостей один одного для досягнення мети, поставленої кожним із суб'єктів, та отримання спільного результату способами та методами, що не забороняються законом.

Список літератури:

1. Шопіна І.М. Проблеми правового регулювання цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України. *Наука і правоохорона*. 2015. № 1. Ч. 2. С. 34–38.

2. Військове право: Підручник /за ред. І. М. Коропатніка, І. М. Шопіної. Київ: Алерта, 2019. 648 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ РОЗРАХУНКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ ЗАСОБІВ ЗА ТОВАРИ (ПОСЛУГИ) ЯК НАПРЯМ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ СЕКТОРА БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

*Куварзін О.С.,
аспірант Міжрегіональної академії
управління персоналом*

Збройна агресія Російської Федерації поставила перед сектором безпеки і оборони нові виклики, відповідь на які потребує корінної перебудови традиційних уявлень про інформаційну безпеку Збройних Сил України та їх особового складу. Науковці сьогодні констатують, що інноваційний розвиток економіки та становлення економіки знань вимагають все більшої уваги до моделей, методів і технологій захисту інформації. Усе зростаюча роль суб'єктів - носіїв конфіденційної інформації, усе зростаюче проникнення комп'ютерного обладнання, яке використовується як для створення, так і для зберігання інформації, для комунікації між суб'єктами інформаційних процесів, - все це вимагає також зростання уваги до протидії

загрозам інформаційній безпеці. Кількість джерел таких загроз також стрімко зростає відповідно до розвитку технічного оснащення зловмисників та у відповідності до зростання кількості людей, які залучаються до кіберпростору на планеті. Також важливим є те, що у віртуальний простір переводиться все більша кількість видів діяльності людини. Таким чином, задача забезпечення інформаційної безпеки є актуальною у науковому плані та має досить великий потенціал для практичного застосування [1, с.28].

Як справедливо зазначають автори монографії «Інформаційна культура: правовий вимір», на жаль, сучасний рівень інформаційної культури в Україні не дозволяє створити достатні передумови для належного формування інформаційного суспільства. Низька ефективність використання інформаційних технологій у державному управлінні, виробничій та освітній діяльності, значне відставання законодавчого забезпечення інформаційної сфери від реальних потреб розвитку інформаційних відносин, неефективність державної інформаційної політики у частині інформаційної безпеки значною мірою обумовлені недостатнім ступенем розвитку інформаційної свідомості, інформаційно-технологічних навичок, а як наслідок низькою інтеріоризацією цінностей процесу інформатизації країни. Особливо загострилися ці проблеми в умовах збройної агресії РФ та постійного здійснення на території України інформаційно-психологічних операцій, негативний вплив яких спрямований на дискредитацію органів влади та дестабілізацію соціально-політичної ситуації. Однак заходи державної політики, спрямовані на подолання інформаційних загроз, є непослідовними та не базуються на належному методологічному підґрунті, що обумовлює їх декларативність та неспроможність досягти поставлених цілей [2, с.9].

Одним із засобів забезпечення інформаційної безпеки суб'єктів правовідносин є встановлення адміністративної відповідальності за порушення порядку проведення готівкових розрахунків та розрахунків з використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги), яка передбачена ст.163-15 Кодексу України про адміністративні

правопорушення, об'єктом якого є суспільні відносини у сфері фінансових розрахунків [3, с.11]. Проблеми, пов'язані із порушенням норм законодавства щодо розрахунків з використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги) мають щонайменше дві складових. По-перше, це комплекс факторів, пов'язаних із недостатньою підготовленістю особового складу, яка негативно впливає на здійснення ними своїх функціональних обов'язків [4, с.31]. По-друге, це гальмування активного запровадження аутсорсингу у діяльність Збройних Сил України та інших військових формувань: не зважаючи на те, що доцільність позбавлення низки державних інститутів невласних їм функцій давно і детально обґрунтована [6], відповідні процеси не можна назвати ефективними. Подолання негативного впливу цих чинників дозволило б, на нашу думку, значно покращити ситуацію, пов'язану із забезпеченням інформаційної безпеки під час проведення розрахунків з використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги).

Список літератури:

1. Нікіфорова Л. О., Ю. Є. Яремчук, А. А. Шиян Моделювання вибору оптимального методу протидії загрозам інформаційній безпеці. *Реєстрація, зберігання і обробка даних*. 2014. Т. 16, № 4. С. 28-33.
2. Інформаційна культура в Україні: правовий вимір. Монографія / за заг. ред. К. І. Белякова. Київ: КВІЦ, 2018. 169 с.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: науково-практичний коментар / Т.Є. Мироненко, Р.А. Калюжний, М. І. Іншин та ін.; - Київ: Алерта, 2013. 976 с.
4. Венедиктов В. С. Організаційно-правові засади професійної підготовки персоналу органів внутрішніх справ України : наук.-практ. посіб. / В. С. Венедиктов, М. І. Іншин, М. М. Клемпарський ; за заг. ред. проф. В.С. Венедиктова. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. 212 с.

5. Шопіна І. М. «Запозичена праця»: перспективи правового регулювання. Форум права. 2006. № 3. С. 129 –135. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2851/Zapozychena%20pratsia%20perspektyvy%20pravovoho%20rehuliuvannia_Shopina_2006.pdf?sequence=2&isAllowed=y.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ В УКРАЇНІ

*Курись В.З.,
слухач навчальної групи №5211
Гуманітарного інституту.
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського*

Правовою основою держави є Конституція України, інші законодавчі акти України та відповідні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною радою України. Відповідно до Закону України про «Про оборону України» – військове формування це створене відповідно до законодавства України, сукупність військових з'єднань і частин та органів управління ними, які комплектуються військовослужбовцями і призначені для оборони України, захисту її суверенітету, державної незалежності і національних інтересів, територіальної цілісності і недоторканості у разі збройної агресії, збройного конфлікту чи загрози нападу шляхом безпосереднього ведення воєнних (бойових) дій [1; 2].

Гарантією законності, правопорядку та військової дисципліни у військових формуваннях виступає системна, упорядкована, планова, послідовна та ефективна правова робота, яка у системі заходів забезпечення законності посідає основне (центральне) місце.

В свою чергу, правова робота у Збройних Силах України – це комплекс запланованих, системних та систематичних, взаємоузгоджених та поєднаних

між собою організаційно-правових заходів та засобів, що здійснюються органами військового управління, військового командування, їх юридичними, фінансово - економічними та іншими службами, командирами (начальниками) та штабами всіх рівнів, органами з гуманітарних питань, спрямований на дотримання, виконання, використання та застосування в повсякденній життєдіяльності військ (сил) вимог законодавства України, наказів і директив Міністра оборони України, начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України, інших військових службових осіб направлених на зміцнення законності, правопорядку, військової та трудової дисципліни з метою успішного виконання завдань бойової підготовки і підтримання високої бойової та мобілізаційної готовності військ (сил), захисту прав і законних інтересів органів військового управління, об'єднань, з'єднань, військових частин, військових навчальних закладів, установ, організацій, а також військовослужбовців та членів їх сімей, державних службовців і працівників Збройних Сил України з питань їхньої службової діяльності (авторське визначення) [3].

Однією з основних інституцій правової роботи у Збройних Силах України являється - правове забезпечення функціонування військових формувань. Правове забезпечення військових формувань - це комплекс заходів правового характеру, створений з метою участі у реалізації державної правової політики у Збройних Силах України, розробленні проектів законів України, інших нормативно-правових актів, розроблення міжнародних договорів, господарських договорів (контрактів), забезпечення захисту законних інтересів військових органів і їх координації, забезпечення діяльності військ (сил), спрямованих на неухильне дотримання, правильне виконання, використання, застосування, та запобігання невиконанню вимог законів та нормативно-правових актів, інших нормативних документів військовими службовими (службовими) особами під час виконання покладених на них завдань і функціональних обов'язків [3; 4].

Тобто, правове забезпечення військових формувань – це по суті діяльність юридичних служб (юрисконсультів), інших фахівців юридичного профілю по правовому (юридичному) супроводженню діяльності військ (сил) в широкому розумінні. Це один із видів бойового забезпечення військ (сил) [3]. Правове забезпечення у Збройних Силах України проводиться також на всіх тих стадіях, що і правова робота, але здійснюється переважно спеціалістами юридичного профілю. Воно виконується військовими службовими (службовими) особами юридичних служб Міністерства оборони України та Збройних Сил України, юрисконсультами Збройних Сил України та включає наступні основні заходи: поточне та перспективне планування правової роботи; виявлення найбільш актуальних, складних питань у практиці правового забезпечення; організацію загальної та індивідуальної системи професійної підготовки (підвищення кваліфікації); аналізу стану правового забезпечення [3].

Джерела якими здійснюється правове забезпечення військових формувань, можна умовно поділити на дві групи: загальне та спеціальне законодавство.

До загальних джерел правового забезпечення військових формувань відносяться: Конституція України, закони, Укази і Розпорядження Президента України, Постанови, розпорядження Уряду, Накази, розпорядження, директиви Міністра оборони, Начальника Генерального штабу Збройних Сил, командувачів оперативних командувань, правові звичаї, нормативні договори, рішення суду у конкретних справах та інші.

Також до загальних джерел законодавства відноситься Військова доктрина – декларація про політику держави (країни) в галузі військової безпеки. Система офіційних поглядів і положень держави (країни), яка встановлює напрямки підготовки і дій держави, військового будівництва у військовий та мирний час.

В свою чергу до спеціального законодавства відносяться нормативно – правові акти, які регулюють військово-правові відносини, Закони України:

«Про оборону України», «Про Збройні Сили України», «Про національну безпеку України», «Про Раду національної безпеки і оборони України», «Про Державний Кордон України», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», «Про правовий режим воєнного стану», «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Про участь України в міжнародних миротворчих операціях», «Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав», «Про господарську діяльність у Збройних Силах України», «Про правовий режим майна у Збройних Силах України», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», статuti Збройних Сил України.

Таким чином, правове забезпечення функціонування військових формувань складає формування та підтримку нормативно-правової бази як юридичного засобу досягнення ефективної діяльності систем управління Збройних Сил України та призначене сприяти успішному вирішенню задач, які стоять перед органами військового управління, військового командування забезпечувати законність і державну дисципліну в діяльності командирів (начальників), військових службових (службових) осіб всіх рівнів.

Список літератури:

1. Закон України «Про оборону України» - Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>
2. Конституція України - Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Правова робота в Збройних Силах України: Навчальний посібник / За заг. ред. В.І. Кириленка. – К.: РВЦ «Військовий інститут», 2010. 408 с.

4. Богуцький П.П. Військове право України: джерела, структура та розвиток: моногр. Одеса: Фенікс, 2008. 188 с.

ПОНЯТТЯ ТА АСПЕКТИ «ПРАВОСУДДЯ ПЕРЕХІДНОГО ПЕРІОДУ»

*Ніколенко В.М., начальник юридичної
служби – помічник командувача з правової роботи
Командування Сил логістики Збройних Сил України*

Правосуддя перехідного періоду - наукова дисципліна, що охоплює судові та позасудові процеси і механізми, пов'язані зі спробами суспільства подолати спадщину великомасштабних порушень прав людини. Таким чином, правосуддя перехідного періоду, при розгляді минулих систематичних або масових порушень, переслідує дві мети. Перша мета - забезпечити певний рівень правосуддя для жертв. Друга мета полягає в зміцненні можливостей для миру, демократії і примирення. Для досягнення цих двох цілей, заходи правосуддя перехідного періоду часто поєднують в собі елементи кримінального, відновного та соціального правосуддя [1; 2].

Правосуддя перехідного періоду не є особливою формою правосуддя. Це, скоріше, правосуддя, адаптоване до унікальних умов в суспільстві, що переживає перехід від часу, коли порушення прав людини були нормальним станом справ. У деяких випадках, цей перехід відбувається раптово і має очевидні і серйозні наслідки. В інших випадках він може тривати багато десятиліть [1].

Правосуддя перехідного періоду вперше з'явилося в кінці 1980-х - початку 1990-х років, у відповідь на політичні перетворення в Латинській Америці та Східній Європі і потреба в правосудді, що виникла в ході цих перетворень. У той час, правозахисники та інші люди намагалися вирішити питання про те, як ефективно вирішити проблему, що стосується систематичних зловживань при колишніх режимах, але при цьому зміцнити і

не зірвати поточні політичні перетворення. Оскільки ці зміни часто називалися «переходом до демократії», цю нову міждисциплінарну область стали називати «перехідне правосуддя» або «правосуддя перехідного періоду». Заходи правосуддя перехідного періоду, як правило, включали переслідування лідерів режиму, ініціативи, пов'язані з гласністю, такі як відкриття державних архівів і створення офіційних комісій по встановленню істини, введення програм по відшкодуванню збитків жертвам, а також перевірка державних службовців, особливо (але не виключно) співробітників сил безпеки [1; 2].

Правосуддя перехідного періоду виникло як частина визнання ідеї, що рішення проблем, які стосуються систематичних або масових порушень, вимагає особливого підходу, як ретроспективного, так і перспективного: метою заходів правосуддя перехідного періоду є не тільки відшкодування жертвам, але й запобігання появи таких жертв в майбутньому. У довгостроковій перспективі, заходи правосуддя перехідного періоду повинні сприяти миру, демократії і примирення, які необхідні, щоб запобігти систематичні або масові порушення прав людини [1].

В якості основних критеріїв періодизації перехідного стану держави і права при цьому виступають: 1) рівень завершеності формування системи органів державної влади, що відповідає типологічній характеристиці нового конституційного ладу; 2) рівень громадянської злагоди; 3) рівень стабільності суспільних відносин нового типологічного характеру після відповідного державно-правового впливу [1].

Початковий етап розвитку правової системи в перехідний період, також як і розвитку держави, включає в себе ряд таких цілком певних дій нової влади, як реальне заволодіння головними важелями державної влади; декларування основних принципів стратегії корінних перетворень; демонтаж найбільш опозиційних і нежиттєздатних інститутів колишнього ладу; закладання основ нової правової системи; формування нових, переважно тимчасових органів перехідною влади і ін. Своєрідний характер права, його

власність відіграє важливу роль в усіх можливих стратегіях поведінки з минулим [3].

Другий етап розвитку правової системи, а разом з нею і інших соціальних систем, включаючи державну, в перехідний період характеризується, але на думку дослідників, проведенням таких заходів, як скасування більшості раніше створених тимчасових і надзвичайних органів держави, вжиття заходів до досягнення в суспільстві громадянської злагоди, проведення виборів в центральні та місцеві органи державної влади, прийняття «перехідною» конституції і ін. [1]

Третій етап розвитку правової системи в перехідний період - етап сталого її функціонування - є заключним етапом еволюції державно-правової системи перехідного періоду.

Поряд з цим заключний етап розвитку правової і державної систем в перехідний період знаменується також, в силу самої їх початкової природи і логіки їх подальшої еволюції, прагненням державної влади не тільки до подальшого закріплення правових основ великого, «олігархічного» капіталу, його остаточної легалізації, але і до забезпечення йому, в тому числі за допомогою «незалежних» засобів масової інформації, широкої соціальної підтримки і «всенародного» визнання, його легітимації [1; 4].

Конституційне законодавство перехідного періоду являє собою систему конституційних актів, законів, що діють на даному етапі в тій чи іншій країні. Поряд з конституцією держави ця система включає в себе також всі закони, за допомогою яких вносяться в неї зміни, доповнення або ж проводяться вилучення з неї окремих положень. У перехідний період, в силу його динамічності та відносної швидкоплинності, особливо яскраво проявляється як реальний, так і формальний характер конституції і інших конституційних актів; виявляється збіг або, навпаки, розбіжність формальної, писаної конституції з реальною, життєвою «конституцією» - самим життям з усіма її труднощами і протиріччями; виявляється адекватність або ж неадекватність відображення в конституції реальних економічних і

соціально-політичних процесів, що відбуваються в суспільстві, а отже, її життєвість або ж штучність. У тому випадку, якщо конституція адекватно відображає і відповідно закріплює сформовані і складаються в суспільстві і державі перехідного типу відносини, вона, безсумнівно, сприяє розвитку цих відносин і навіть прискорює їх, а разом з ними - розвиток суспільства, держави і права. В іншому випадку вона штучно гальмує їх еволюцію [1].

У зв'язку з особливостями перехідного періоду, і в першу чергу з його швидкоплинністю і динамізмом, у вітчизняній і зарубіжній літературі неодноразово поставало навіть питання про реальну можливість і доцільність прийняття конституцій на цьому етапі.

Цілком логічно і закономірно при цьому ставити питання про те, чи можна взагалі в умовах різкої і досить радикально мінливого економічного, соціально-політичного та іншого середовища створити фундаментальний, довго працюючий, а не миттєвий нормативно-правовий акт у вигляді конституції, який б адекватно відображала і ефективно закріплювала подібного роду швидкоплинні суспільні відносини.

Противники беззастережного прийняття конституції перехідного етапу виходять з того, що в такому акті є теоретичний та практичний сенс лише тоді, коли в країні професійно налагоджений механізм прийняття поправок, внесення змін і доповнень до конституції, а також механізм тлумачення різних положень конституції [5].

В іншому випадку, стверджують противники прийняття конституції в перехідний період, швидка і разом з тим досить радикальна зміна закріплених в конституції «перехідних» відносин викличе її негайне старіння, відставання від реального життя і знову виникаючих в суспільстві відносин і як результат цього - прискорене вихолощення і перетворення її з реальної конституції в формальну.

Замість прийняття конституції перехідного періоду пропонується створити інший, більш гнучкий і динамічний, але тимчасовий конституційний акт. У міру завершення стадії переходу від соціалістичної,

планової економіки до капіталістичної, ринкової економіки та встановлення в суспільстві на цій основі нових економічних і соціально-політичних відносин передбачається заміна тимчасового конституційного акту постійно діючим, фундаментальним, розрахованим на багато десятиліть свого існування і функціонування конституційним актом [1].

Прихильники ж прийняття конституції в перехідний період як аргумент наводять, і не без підстав, думку про те, що конституція як фундаментальний юридичний, економічний і соціально-політичний акт - це документ не тільки сьогодення, а й майбутнього часу. В силу цього вона не може обмежуватися лише закріпленням відносин, що склалися на перехідному етапі, в сьогоденні. Не менш важливе її призначення - створювати умови для виникнення і розвитку нових суспільних відносин, відносин майбутнього [1].

Правосуддя перехідного періоду сьогодні - дуже широка і різноманітна область. По мірі розвитку, правосуддя перехідного періоду стало йти рука об руку з рухами за соціальну справедливість, вирішення конфліктів, миробудівництво, збереження історичної пам'яті і т.д [6].

Список літератури:

1. Шемета С.А. Впровадження механізмів застосування правосуддя перехідного періоду в умовах збройного конфлікту в Україні. URL: https://ela.kpi.ua/jspui/bitstream/123456789/27258/1/Shemeta_magistr.pdf.

2. Golovko L. L'evolution de la justice en Russie: routine des reformes ou transition eternelle? / L. Golovko // Revue Est Europa, numero special. – 2014. – No. 1. – P. 128, 129.

3. Рабінович П. Міжнародні стандарти прав людини: загальні ознаки, поняття / П. Рабінович, О. Венецька // Юридичний вісник України. – 2012. – No 49 (8–14 грудня).

4. Чарнота А. Про яскравий випадок невизначеності, або Правосуддя перехідного періоду і верховенство права / А. Чарнота ; пер. з англ. Д. Вовк // Філософія права і загальна теорія права. – 2013. – No 2. – С. 188

5. Волеводз А. Г., Волеводз В. А. Современная система международной уголовной юстиции: понятие и множественность институциональных моделей // Международное уголовное право и международная юстиция. 2008. № 3. С. 3–13.

6. Шарлет Р. Правовые трансплантации и политические мутации: рецепция конституционного права в новых независимых государствах// КПВО. 1999. №2 (27).

7. Базове дослідження із застосування правосуддя перехідного періоду в Україні: монографія / за заг. ред. А. П. Буценка, М. М. Гнатовського. – К.: "РУМЕС", 2017. – 592 с.

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

*Онопрієнко С.Г.,
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри правового
забезпечення військового факультету
фінансів і права,
Військовий інститут Київського
національного університету імені Тараса
Шевченка*

Низький рівень використання інформаційних технологій у державному управлінні, виробничій та освітній діяльності, значне відставання законодавчого регулювання в інформаційній сфері від реального рівня розвитку інформаційних відносин, неефективність державної політики у галузі інформаційної безпеки значною мірою обумовлені недостатнім рівнем розвитку інформаційної свідомості, інформаційно-технологічних навичок, низькою інтеріоризацією цінностей інформаційного суспільства. Особливо

загостилися ці проблеми в умовах збройної агресії Російської Федерації та постійного здійснення на території України інформаційно-психологічних операцій, спрямованих на дискредитацію органів влади та дестабілізацію соціально-політичної ситуації. Однак заходи державної політики, спрямовані на подолання інформаційних загроз, є непослідовними та не базуються на належному методологічному підґрунті, що обумовлює їх декларативність та неспроможність досягти поставлених цілей.

Полісемія у правовому забезпеченні інформаційної безпеки не дає змоги визначити орієнтири і напрями діяльності органів державної влади, навчальних закладів та інших суб'єктів інформаційно-правових відносин, ефективно здійснювати діяльність у вказаному напрямку. Якщо перед системами, які мають великий інерційний потенціал, ставляться завдання, що не можуть бути адекватно усвідомлені на правозастосовному рівні (одночасно розвивати електронну культуру, мережеву культуру, віртуальну культуру, кіберкультуру, медіа-культуру, медіа-грамотність, комп'ютерну грамотність, цифрову грамотність, інформаційно-комп'ютерну грамотність, комп'ютерну вправність, інформаційно-комунікативну компетентність, культуру безпекового поведіння в кіберпросторі), то, внаслідок особливостей протікання інерційних процесів у складних соціальних системах, така діяльність гальмується.

Дослідження особливостей проведення інформаційно-психологічних операцій свідчить, що за їх допомогою усуваються перешкоди на шляху досягнення військових та політичних цілей, що може знаходити свій прояв у зменшенні впливу певних політичних лідерів, державних інституцій, інститутів громадянського суспільства тощо, що може відбуватися шляхом дискредитації, штучного створення конфліктних ситуацій, введення в оману шляхом покладання відповідальності на певних осіб за дії, які було вчинено противником [1, с.62]. Проведення спеціальних інформаційних операцій надає можливість забезпечити довготривалість досягнень у військовій чи політичній сфері за рахунок формування громадської думки, спрямованої на

захист стану суспільних відносин, бажаного для сторони впливу, а також запобігти відповідальності внаслідок маніпулювання свідомістю певної аудиторії з метою формування в неї думки щодо відсутності в діях сторони впливу порушення приписів національного та міжнародного законодавства. Отже, за умов «гібридної» війни розвиток критичного мислення громадян, розуміння ними цілі та джерела інформаційних впливів (деструктивної пропаганди), здатність самостійно будувати безпечні комунікації, як складові інформаційної культури, безпосередньо впливають на стан національної та особистої безпеки. Вказане обумовлює доцільність включення до спеціальних вимог до осіб, які претендують на зайняття посад у державних органах, базового рівня розвитку інформаційних знань, вмінь та навичок.

Список літератури:

1. Інформаційна культура в Україні: правовий вимір. *Монографія* / за заг. ред. К. І. Белякова. Київ: КВІЦ, 2018. 169 с.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ

*Остапенко І.О.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правового забезпечення
військового факультету фінансів і права,
Військовий інститут Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

На думку фахівців збройних сил передових країн світу, цивільно-військове співробітництво є найбільш ефективним та результативним сегментом відносин між збройними силами, суспільством та органами державної влади. Саме тому цивільно-військове співробітництво є функцією збройних сил країн-членів НАТО.

Натомість в Україні питання цивільно-військового співробітництва донедавна не стояли на порядку денному. І лише частково підрозділи Збройних Сил України отримали цінний досвід цивільно-військового співробітництва під час участі у миротворчих операціях в Косово (на території колишньої Югославії), в Іраку та Афганістані. Для прикладу, типовими завданнями миротворчого контингенту України в Косово були: зв'язок з місцевою поліцією та поліцейським контингентом ООН (UNCIVPOL); координація обміну полоненими; робота з обліку військових злочинів, виявлення масових поховань; координація економічної активності; координація візитів; координація поховань; здійснення проєктів, направлених на відновлення життєво важливих об'єктів; відновлення, ремонт місцевих шкільних закладів, закладів дошкільного виховання [с. 21].

Окупація Автономної Республіки Крим, діяльність незаконних збройних формувань на сході країни змусили Збройні Сили України не тільки до зміни тактики своїх дій, але й до пошуку та втілення в життя абсолютно нового для України комплексного підходу до планування та проведення операцій, який ґрунтується на досвіді та основних принципах збройних сил країн НАТО, зокрема необхідність побудови системи роботи з населенням у зоні проведення військової операції. У зв'язку з чим у 2014 році розпочалося впровадження системи цивільно-військового співробітництва в межах загальної структури Збройних Сил України. На сьогоднішній день підрозділи цивільно-військового співробітництва також діють в структурі Державної прикордонної служби України та опрацьовується питання їх впровадження в Національній поліції України.

В умовах проведення Операції Об'єднаних Сил із забезпечення національної безпеки й оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації на території Донецької та Луганської областей (далі – Операція Об'єднаних Сил) задум цивільно-військового співробітництва полягає у підвищенні стабільності, створенні умов для зменшення негативних наслідків чи усуненні загроз громадянському суспільству, а

також у підвищенні спроможності місцевої влади стримувати та усувати майбутні цивільні загрози. Часто може виникати ситуація, коли в районі проведення Операції Об'єднаних Сил підрозділи Збройних Сил України є останньою надією для цивільного населення у забезпеченні його виживання [2].

Безпосередня діяльність підрозділів цивільно-військового співробітництва полягає в тому, щоб встановити і підтримувати співробітництво командира з місцевою цивільною владою, громадськими і релігійними організаціями, волонтерами і населенням у районі відповідальності відповідних підрозділів для забезпечення виконання поставленого завдання. У свою чергу, своєчасна й адекватна організація цивільно-військових стосунків допомагає отримати підтримку як населення, так і міжнародних чи неурядових організацій.

Крім того, слід відмітити, окремі аспекти взаємозалежності успішного виконання завдання у зоні проведення Операції Об'єднаних Сил та цивільного аспекту. Так, у деяких випадках координація зусиль щодо мінімізації загрози зриву завдань, які стоять перед військами (силами), може частково залежати від цивільних ресурсів та інформації з цивільних джерел, а командири військових частин можуть потребувати істотної цивільної підтримки.

Таким чином, функції підрозділів цивільно-військового співробітництва є стабільною основою успішного виконання завдань із відновлення/встановлення/підтримання стабільності в рамках усіх військових операцій та на всіх етапах збройного конфлікту (планують, готуються до, виконують та забезпечують проведення операцій).

Можемо зробити висновок, що розуміння необхідності налагодження та підтримання взаємодії військового компоненту з об'єктами цивільного середовища забезпечує досягнення максимального ефекту при виконанні Збройними Силами України поставлених перед ними завдань.

Ми переконані, що цивільно-військове співробітництво є найбільш ефективним та результативним сегментом відносин між суспільством і збройними силами, а також між збройними силами і політичною владою.

На нашу думку, в умовах сьогодення глибоке осмислення змін щодо ведення сучасних операцій (бойових дій), неординарний підхід до виконання поставлених завдань та вміння командира налагодити ефективну взаємодію з об'єктами цивільного середовища стали велінням часу, що, у свою чергу, потребує подальшого розвитку та удосконалення.

Список літератури:

1. Методичний посібник для військ (сил) з питань цивільно-військового співробітництва: затверджений Заступником начальника Генерального штабу Збройних Сил України від 03.09.2019 /Під заг. керівництвом О. Ноздрачова. Київ: Управління цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України, 2019. 167 с.

2. Про затвердження Положення про підрозділи цивільно-військового співробітництва, які виконують завдання в районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях: наказ Генерального штабу Збройних сил України від 06.04.2019 № 140. Київ: Генеральний штаб Збройних Сил України, 2019. 12 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Піскун І.І.,

кандидат юридичних наук, доцент,

Старший викладач кафедри правового забезпечення

Національний університет оборони України

імені Івана Черняхівського

Відповідно до Конституції України, основним призначенням якої є утвердження і захист прав людини й основоположних свобод, є удосконалення та забезпечення воєнної безпеки держави. В зв'язку з цим на Збройні Сили України покладено виконання найважливішої функцій держави – захисту суверенітету і територіальної цілісності України.

На сучасному етапі розвитку прагнення людства до спільного забезпечення стратегічної стабільності, запровадження обмежуючих режимів на використання стратегічної зброї і формування багатополлярної структури міждержавного співробітництва на регіональному рівні, світова політика залишається сферою, в якій для вирішення конфлікту інтересів продовжується застосування військової сили. У цих умовах активізуються сепаратистські рухи, розповсюджується зброя, наркотики, тероризм, збільшуються неконтрольовані потоки біженців, змінюються кордони.

Усе це є тривожними чинниками і симптомами нестабільності, що призводить до виникнення і поширення воєнних конфліктів і перенесення їх на території інших країн. Необхідно також ураховувати те, що на цей час існує найнебезпечніша неузгодженість у міжнародному праві, яка стимулює радикальну суверенізацію автономій: це право нації на самовизначення, що увійшло у суперечність з правом держави на територіальну цілісність.

За цих умов виникає необхідність пошуку для кожної країни доцільних заходів забезпечення необхідного рівня своєї воєнної безпеки і втілення їх у життя. [5]

У ході проведення необхідних реформ і перетворень у кожній країні ефективне забезпечення національної безпеки стає центральним стратегічним значенням. [3]

Зважаючи на викладене, хочемо розглянути безпосередньо, перспективи розвитку воєнної безпеки України у світлі реформування сектора безпеки і оборони.

Воєнна безпека - захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз. [1] [2]

Отже воєнна безпека України як одна з найважливіших складових національної безпеки підтримується складним комплексом політичних, економічних, військових та інших заходів. Переважне значення надається заходам політичного характеру, спрямованого на створення сприятливої для країни зовнішньої та внутрішньої обстановки, зміцнення міжнародного авторитету держави, усунення існуючих і потенційних конфліктних ситуацій. Однак ефективність цих заходів досягається лише за умов, якщо вони сполучаються з діями оборонного характеру, спрямованими на силове стримування можливого агресора та блокування його спроб домогтися політичних цілей за допомогою зброї.

Події, що розпочались у 2014 році привернули пильну увагу суспільства України до питань обороноздатності держави.

Так, спектр основних можливих загроз національній безпеці України у воєнно-політичній сфері розкрито в Законі України “Про національну безпеку України”, Воєнній доктрині та Стратегії національної безпеки України. [2] [3] [4]

Національна безпека України значною мірою визначається ефективністю її сектору безпеки і оборони. У зв’язку з цим необхідно

вирішити комплекс складних проблем, однією з яких є приведення сектору безпеки і оборони до адекватної протидії від реальних та потенційних систем загроз ХХІ ст. За сучасних умов для більшості країн світу, які не поєднані колективними системами безпеки і оборони, зростає необхідність у концентрації засобів і ресурсів на ключових напрямках із, можливо, повним застосуванням принципу “асиметрії” у воєнному будівництві залежно від специфіки виконуваних завдань, наявних ресурсів, особливостей географічного положення тощо. Наприклад, із руйнуванням глобальних структур безпеки, заснованих на біполярному протистоянні наддержав, зменшуються роль і можливості окремих держав в утриманні сил ядерного стримування. Таким чином, зростає значення управління і координації воєнної діяльності, а саме удосконалення якості озброєнь та військової техніки, здійснення швидкого й ефективного маневру сил та засобів як на території, так і у сферах їх застосування, з метою забезпечення надійної воєнної безпеки з використанням обмежених ресурсів на створення і підтримку необхідної воєнної могутності.

Так, можна зазначити, що у центрі уваги під час розвитку системи забезпечення воєнної безпеки держави має бути концепція цінності людського життя і здоров'я, передусім стосовно особового складу бойових підрозділів сектору безпеки і оборони. Для цього необхідно:

- радикально поліпшити забезпечення складової сектора безпеки і оборони, а саме озброєнням, військовою технікою, захисним спорядженням, тощо;
- забезпечити високий рівень бойової підготовки особового складу та бойового залагодження військових підрозділів сил оборони, перш ніж ставити перед ними реальні бойові завдання;
- удосконалити логістичні механізми постачання складових сектора безпеки і оборони усім необхідним для їхнього функціонування (озброєння та боєприпасів, речового та іншого майна, харчових продуктів, медичних

препаратів, предметів побутового користування тощо) як у бойовій обстановці, так і в повсякденних умовах;

- посилити й модернізувати систему медичного забезпечення, насамперед в аспекті надання первинної медичної допомоги на полі бою та евакуації до польових і стаціонарних медичних установ;

- створити сучасну систему психологічної підтримки військовослужбовців та надання їм своєчасної психіатричної допомоги.

Одночасно необхідно активізувати внесення змін до законодавчих актів для підвищення якості функціонування складових сектору безпеки і оборони та адаптації нормативно – правового поля до стандартів країн членів НАТО.

До удосконалення законодавства України з питань забезпечення національної та воєнної безпеки необхідно більш активно залучати академічні установи, вищі навчальні заклади, громадськість. Це сприятиме зростанню рівня сприйняття і підтримки суспільством державної політики у сфері забезпечення національної та воєнної безпеки, забезпеченню належного громадянського контролю за її реалізацією, підвищуватиме ефективність застосування відповідного законодавства.

Ефективна стратегія національної та воєнної безпеки має базуватися на чіткій і логічній законодавчій базі, а також на забезпеченні належного рівня її виконання. Отже нова Стратегія національної безпеки України має враховувати реальні виклики та загрози, оскільки є основою для розробки програмних документів та прийняття рішень у сфері безпеки і оборони. Важливо не допустити щоб цей важливий стратегічний документ, залишався декларацією і не виконувався на практиці.

Список літератури:

1. Конституція України (зі змінами).
2. Закон України “Про національну безпеку України” від 21 червня 2018 року № 2469-VIII.

3. Стратегія національної безпеки України. Указ Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015.

4. Воєнна доктрина України. Указ Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015.

5. Основи воєнної безпеки держави /підручник. – К.: НУОУ, – 2017. – 204 с.

6. Концепція розвитку сектора безпеки і оборони України. Указ Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016.

ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ПОСАДОВИХ ОСІБ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ ПОДАННЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО МАЙНОВИЙ СТАН І ДОХОДИ

*Прохоров К.О.,
аспірант Міжрегіональної
академії управління персоналом*

Проблеми протидії корупції у секторі безпеки і оборони потребують удосконалення порядку подання декларації про майновий стан і доходи (далі – декларація про доходи) військовими посадовими особами. Військові посадові особи – це військовослужбовці, які обіймають штатні посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або які спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків згідно із законодавством [1].

Слід сказати, що дія розділу VII Закону України «Про запобігання корупції», яким визначено порядок подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не поширюється на військовослужбовців військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, військової служби за призовом осіб офіцерського складу, а також військових посадових осіб з числа

військовослужбовців військової служби за контрактом осіб рядового складу, військової служби за контрактом осіб сержантського і старшинського складу, військовослужбовців молодшого офіцерського складу військової служби за контрактом осіб офіцерського складу, крім військовослужбовців, які проходять військову службу у військових комісаріатах. Суб'єкти декларування, які не мали можливості до 1 квітня за місцем військової служби подати декларацію осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік у зв'язку з виконанням завдань в інтересах оборони України під час дії особливого періоду, безпосередньою участю у веденні воєнних (бойових) дій, у тому числі на території проведення антитерористичної операції та здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, направленням до інших держав для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у складі національних контингентів або національного персоналу, подають таку декларацію за звітний рік протягом 90 календарних днів із дня прибуття до місця проходження військової служби чи дня закінчення проходження військової служби, визначеного частиною другою статті 24 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» [1; 2]. Однак щодо кола осіб, які мають подавати декларації про доходи, науковцями та практиками висловлюються різні позиції, що потребує здійснення спеціальних наукових досліджень.

Разом з тим доцільність подання військовими посадовими особами декларації про доходи не викликає сумнівів. Як наголошувалося у багатьох наукових та методичних працях, в умовах ведення бойових дій вплив корупційних ризиків може бути особливо небезпечним, що повною мірою усвідомлюється на рівні управління сектором оборони [3, с.463; 4, с.324]. Розвиток інформаційних технологій дає змогу використовувати нові, невідомі раніше, засоби протидії корупції [5, с.63], застосування яких

дозволяє значно підвищити ефективність досягнення належного стану доброчесності у державі.

Список літератури:

1. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 № 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.
2. Про запобігання корупції: Закон України 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1700-18>.
3. Шопіна І., Тарасов С. Корупційні ризики як фактор зниження боєздатності військових частин. *Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (24 листопада 2017 року): у 2 т. – К.: Національна академія прокуратури України, 2017. – Т. 1. С.463-465.*
4. Військове право: Підручник /за ред. І. М. Коропатніка, І. М. Шопіної. Київ: Алерта, 2019. 648 с.
5. Інформаційна культура в Україні: правовий вимір. *Монографія / за заг. ред. К. І. Белякова. Київ: КВІЦ, 2018. 169 с.*

УДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ (ПОГЛЯД КУРСАНТА)

*Салаш О.А.,
курсант Військового інституту
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

Перед вступом до військового навчального закладу у 2017 році, причиною чого стала збройна агресія РФ на Сході України, у мене, тоді ще абітурієнта постало питання: «Чи можлива комбінація цивільної освіти та військової науки?». Під час бойових дій не всі військовослужбовці повертаються придатними до військової служби та не можуть знайти себе в

цивільному житті. Я почав шукати відповідь на це питання, і, як з'ясувалось, в нашій країні отримати таку освіту можна лише у трьох вищих військових заклади освіти (або їх виокремлених підрозділах): Військово-юридичний факультет Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка; Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського (Навчально-науковий інститут фізичної культури та спортивно-здоровчих технологій). Інші варіанти отримання військової освіти пов'язані з функціонуванням кафедр військової підготовки вищих закладів освіти (кафедра військової підготовки Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу; кафедра військової підготовки Національного університету біоресурсів і природокористування України тощо) [1].

Мій вибір пав на Військовий інститут імені Тараса Шевченка, оскільки, на мою думку, він найкраще працює в даній структурі та є одним із провідних військових навчальних закладів, навчання в якому органічно поєднує військову та цивільну компоненти освіти. Почавши своє навчання у ВВНЗ, я побачив, що у курсантів виникають проблемні питання щодо навчального процесу. Зробивши невелике опитування серед курсантів мого навчального закладу та інших вищих військових навчальних закладів, мною було визначено ряд проблемних питань які турбують військовослужбовців, що здобувають вищу освіту.

Одне з головних питань, що хвилює всіх курсантів, - це вивчення іноземної мови. Як ми знаємо Україна, тримає свій курс на інтегрування до НАТО, а це потребує знання іноземної мови всіма військовослужбовцями від солдата до генерала [2]. У ВВНЗ звертається увага на вивчення мови, але не настільки щоб солдат української армії міг порозумітися з іноземним солдатом під час виконання бойового завдання. На мою думку, щоб розв'язати дане питання, ми повинні більше уваги приділяти підготовці з іноземної мови. Для цього можна проводити вечори іноземної мови,

організовувати гуртки, а також збільшити частку навчальних дисциплін, які викладаються англійською мовою.

Недостатність практики також є поширеною проблемою у військових закладах вищої освіти. Недарма великий математик XIX ст. Пафнутій Чебишев сказав: «Теорія без практики мертва і безплідна, практика без теорії безкорисна і пагубна». Курсант, який в теорії розуміє як потрібно стріляти, а на практиці робив лише пару пострілів, не покаже великих досягнень. Це стосується будь-якого роду діяльності. Практика дає змогу удосконалити свої теоретичні навички, а інколи навіть навчитися чогось нового, і дає великий професійний підйом [3]. Потрібно залучати військовослужбовців до виконання практичних завдань, також впроваджувати більше практики відповідно до професії.

Також є таке делікатне питання, як свобода навчальної думки курсанта, тобто курсант не завжди має право висловити власний погляд щодо певної навчальної теми. Дана проблема знижує бажання курсанта навчатися, бо він не може в повній мірі реалізувати власний потенціал. Я згоден, що інколи курсанти висловлюють негативні думки про певний предмет, але під даним питанням я розумію саме ненадання можливості військовослужбовцю розкрити свої прагнення, бажання, проблеми.

Останнє питання це неналежна підготовка викладачів. Тобто, на жаль, існує частка викладачів, які не можуть зацікавити курсанта навчатися, оскільки вони не можуть подати свій матеріал так, щоб його хотілось вчити. Звичайно, легше прийти, увімкнути слайди і сказати: переписуйте все, або просто надиктувати з план-конспекта, нічого не пояснюючи. Через таку підготовку викладача до занять військовослужбовець втрачає інтерес до матеріалу та до предмета загалом. Він не засвоює матеріал, а завчає його, і після здачі чергового іспиту викидає його з голови. Для того щоб розв'язувати дане питання, потрібно застосовувати нові підходи до викладацької діяльності, також застосовувати новітні технології.

Це не всі питання, що хвилюють військовослужбовців, які здобувають вищу військову освіту, але вони фундаментальні. Вирішивши їх, ми зможемо на порядок покращити навчальний процес у ВВНЗ, разом з цим збільшити кількість кваліфікованих спеціалістів. Навчальний процес займає велику частину курсантського життя, і не хочеться витратити можливість стати висококласним фахівцем через певні проблеми навчального процесу.

Список літератури:

1. Довідник вступнику до вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти тактичного рівня: затверджений першим заступником Міністра оборони України від 1 лютого 2019 р. Київ: Міноборони, 2019. 178 с.
2. Ткачук П.П. Мовна підготовка військових фахівців - поступ на шляху до євроінтеграції. Вісн. Нац. ун-ту "Львів. політехніка". 2006. № 572. С. 113-116.
3. Про затвердження Інструкції про порядок організації і проведення військового (флотського) стажування, навчальної, виробничої, ремонтної, корабельної та інших видів практики курсантів (слухачів, студентів) вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів: затв. наказом Міноборони України від 05.02.2016 № 191/28321.

ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ УКРАЇНИ

*Свириденко О., слухач гуманітарного інституту
Національного університету оборони України
імені Івана Черняхівського*

Становлення України як суверенної і незалежної держави відповідно до статті 1 Конституції України, значною мірою залежить від забезпечення її

національної безпеки. З урахуванням умов сьогодення, а саме зростаючих загроз у світі постають нові виклики міжнародній безпеці у енергетичній, фінансовій, інформаційній, екологічній, продовольчій та інших сферах. Загрози від поширення зброї масового ураження, міжнародний тероризм, транснаціональна організована злочинність, кіберзагрози, піратство, нелегальна міграція, міждержавні та громадянські конфлікти стають все більш поширеними, захоплюють все нові геополітичні регіони і держави. Проявляється небезпечна тенденція перегляду державних кордонів з порушенням норм міжнародного права, застосуванням сили і погрози силою вирішувати міжнародні проблеми. Свідченням даної тенденції є анексія Автономної Республіки Крим і міста Севастополь Російською Федерацією та збройна агресія Російської Федерації на Сході України, чим порушується державний суверенітет і територіальна цілісність України [1].

Захист державного суверенітету та територіальної цілісності України на даний час набуває особливого значення, адже за останні майже шість років державі довелося зіткнутися з серйозними викликами, які ставлять під загрозу існування України, як суверенної держави [2].

Державний суверенітет України символізує її політико-правову самостійність та передбачає верховенство держави на своїй території і незалежність у міжнародних відносинах. Відповідно до статті 17 Конституції України, захист суверенітету і територіальної цілісності України та забезпечення її економічної та інформаційної безпеки найважливішими функціями держави та справою всього українського народу. Водночас у цій статті встановлено, що оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності покладаються на Збройні Сили України, а забезпечення державної безпеки і захист державного кордону – на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави. Оборона суверенної і незалежної України передбачає цілий комплекс політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних та інших заходів. До захисту

державного суверенітету України безпосередньо причетні всі гілки державної влади [2].

Відповідно до статті 102 Конституції України передбачено існування інституту Президента України як гаранта державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.

При цьому до повноважень Президента України згідно з пунктом 1 статті 106 Конституції України належить забезпечення державної незалежності, національної безпеки та правонаступництва держави. Тут не вказано на форми гарантування Президентом України державного суверенітету, однак за змістом присяги глави держави він зобов'язаний боронити суверенітет і незалежність України усіма своїми справами відповідно до статті 104 [2]..

У статті 116 Конституції визначається також як найперший обов'язок Кабінету Міністрів України забезпечення державного суверенітету й економічної самостійності України. У цьому ж ряду конституційно-правових гарантій слід назвати діяльність системи правоохоронних органів держави, здійснення правосуддя органами судової влади, юрисдикція яких поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі відповідно до статті 124 Конституції України, включаючи правовідносини щодо забезпечення державного суверенітету.

Крім вищезазначених, до конституційно-правових гарантій державного суверенітету слід також віднести норми статті 37 Конституції України. Згідно з її положеннями в Україні забороняються утворення і діяльність політичних партій та громадських організацій, програмні цілі або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, а також наявність у них воєнізованих формувань [2].

Важливою ланкою системи конституційно-правових гарантій державного суверенітету є діяльність Конституційного Суду України, зокрема здійснення конституційного контролю щодо внесення змін до Конституції України. Згідно статті 157 Конституції України не допускаються зміни Конституції, якщо вони спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України. Відповідно до ст. 159 Конституції Конституційний Суд України повинен надати висновок щодо дотримання у конституційному законопроекті даної вимоги [2].

У Конституції України міститься окремий розділ XIII під назвою “Внесення змін до Конституції України” (статті 154- 159), який встановлює порядок подання до Верховної Ради України законопроектів про внесення змін і доповнень до Конституції та порядок їх розгляду. Так, Конституція закріплює загальні правила, за якими вона не може бути змінена: якщо зміни передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина або якщо вони спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення державного суверенітету та територіальної цілісності України.

Список літератури:

1. Захист суверенітету та територіальної цілісності <https://zahist.org.ua/napryamki-diyalnosti/zahist-suverenitetu-ta-teritorialnoyi-tsilisnosti/>
2. Конституція України <https://zakon.rada.gov.ua>.
3. Ковтун В.І. Гарантії державного суверенітету України: конституційні аспекти: монографія. Харків: Фактор, 2014. с. 216.

ВЕКТОРИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІЙСЬКОВО-ЦИВІЛЬНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ В УКРАЇНІ

Свіріна К.С.,

аспірант Науково-дослідного інституту

публічного права

Останнім часом кардинальні перетворення сектору безпеки і оборони поставили на порядок денний питання щодо підвищення ефективності діяльності військово-цивільних адміністрацій. Слід сказати, що призначення цих органів, як визначено у ст. 1 Закону України «Про військово-цивільні адміністрації», полягає у забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення безпеки і нормалізації життєдіяльності населення, правопорядку, участі у протидії актам збройної агресії, диверсійним проявам і терористичним актам, недопущення гуманітарної катастрофи в районі відсічі збройної агресії Російської Федерації [1]. Особливості адміністративно-правового статусу військово-цивільних адміністрацій обумовлюють необхідність проведення окремих досліджень, присвячених сутності їх повноважень.

Відповідно до положень ст. 1 Закону України «Про військово-цивільні адміністрації» ці державні органи здійснюють на відповідній території повноваження районних, обласних рад, державних адміністрацій та інші повноваження, визначені цим Законом [1]. Щодо останніх, необхідно зазначити, що до них відносяться норми, які містяться у ст. 5 цього Закону. Саме вони є виключенням, порівняно із повноваженнями органів місцевих рад та державних адміністрацій, що діють згідно норм, передбачених Законами України «Про місцеве самоврядування в Україні» [2] та «Про місцеві державні адміністрації» [3]. Ці виключні повноваження (наприклад, право порушувати у порядку, визначеному Конституцією і законами України,

питання про заборону діяльності політичних партій, громадських об'єднань; встановлювати обмеження щодо перебування у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без визначених документів (п.п. 1, 4 ст. 5 Закону України «Про військово-цивільні адміністрації») [1] тощо) обумовлені специфікою цього державного органу, особливими умовами його організації та діяльності.

На підставі аналізу адміністративно-правового регулювання функціонування військово-цивільних адміністрацій можна зробити висновок, що їх повноваження охоплюють сфери: планування і соціально-економічного розвитку; бюджету та фінансів; управління майном; містобудування, житлово-комунального господарства, торгівлі, побутового обслуговування, транспорту, зв'язку і телекомунікацій; освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту та соціального захисту населення; регулювання земельних відносин, охорони довкілля та пам'яток історії або культури; оборони, національної безпеки та цивільного захисту; забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян; вирішення організаційно-представницьких питань та питань у сфері адміністративно-територіального устрою. Однак їх закріплення у Законі України «Про військово-цивільні адміністрації» суперечить правилам нормотворчої техніки, відповідно до яких закон має бути викладений у доступній формі, а його положення мають трактуватись однозначно, що дозволить запобігти їх довільному тлумаченню. На нашу думку, вказана проблема потребує подальших наукових досліджень з метою створення логічної та несуперечливої системи повноважень військово-цивільних адміністрацій.

Список літератури:

1. Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 03.02.2015 № 141-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015 р. № 13. Ст. 87.

4. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

5. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 20. Ст. 190.

ПРОТИДІЯ КІБЕРСКВОТИНГУ ЯК ЕЛЕМЕНТ КІБЕРОБОРОНИ УКРАЇНИ

*Сказко О.М.,
аспірант Науково-дослідного
інституту інформатики і права
Національної академії
правових наук України*

Проблема кіберсквотингу тісно пов'язана з правовим режимом доменних імен, функціонування системи яких як засобів ідентифікації інформаційних ресурсів належить до кола суспільних відносин, що входять до предмету інформаційного права. Термін кіберсквотинг походить від англійського слова *cybersquatting* - протизаконна діяльність, що полягає у реєстрації, використанні та пропонуванні до продажу доменного імені із несумлінним наміром отримати прибуток від паразитування на гудвілі або торговельній марці, яка належить іншій особі .

Залежно від критеріїв і тактики, яку використовує кіберсквотер, сферу діяльності під назвою кіберсквотинг поділяють на декілька видів.

По-перше, це продаж коротких доменних імен. Слід сказати, що уявляють цінність доменні імена, які мають невелику кількість символів (від однієї до чотирьох). По-друге, вартість домену пов'язана з його лексичним значенням . Так, за даними журналу *Business Insider*, найдорожчими доменними іменами в історії стали *Sex.com* (у 2010 році компанія *Escom LLC* стала банкрутом і продала його компанії *Clover Holdings Ltd* за 13 млн

доларів), Fund.com (у 2008 році цю адресу продали компанії Fund.com за 9999950 доларів), Porno.com (у 1997 році Г. Шварц купив домен у студента коледжу в 1997 році, заплативши \$42 тис., після чого сайт заробив понад \$10 млн тільки за банери і перенаправлення користувачів, а потім його було продано за 8888888 доларів). До доменних імен, які було продано більш ніж за мільйон доларів, належать також Diamonds.com, Slots.com, Clothes.com, Medicare.com та низка інших.

По-третє, предметом уваги кіберсквотерів є географічні назви та імена відомих особистостей (політиків, представників шоу-бізнесу), що обумовлює високу відвідуваність певного ресурсу. Так, наприклад, створений у 1995 році сайт Ukraine.com жодним чином не пов'язаний з державними структурами України, а здійснює переадресацію на сайти готелів та містить рекламні матеріали щодо української культури та ремесел, орієнтовані на зарубіжних відвідувачів.

По-четверте, одним із видів кіберсквотингу є так званий тайпсквотинг – явище, пов'язане із свідомим використанням назв доменних імен із помилками, які забезпечують їх зовнішню схожість з широко відомими доменними іменами. Так, наприклад, у теперішній час виставлено на продажу доменне ім'я kokakola.com, зареєстроване володільцями сайту raskrutka.by.

Поширення випадків кіберсквотингу тягне за собою намагання суб'єктів господарських відносин захистити свій товарний знак, що обумовлює реєстрацію всіх навіть віддалено схожих на основне доменних імен з тим, щоб здійснювати переадресацію з них на основний ресурс. У сукупності ці процеси не можна, на нашу думку, відносити до кіберсквотингу як до протизаконної діяльності з корисливою метою отримання прибутку завдяки незаконному використанню імені або товарного знаку, оскільки вказана діяльність не пов'язана з порушенням права інтелектуальної власності. Разом з тим слід сказати, що деякі автори відносять таке дублювання різноманітних написань доменного імені його

власниками до так званого захисного кіберсквотингу. Дана проблема висвітлює сутність основного фактору, який ускладнює розвиток та створення правового підґрунтя інформаційних правовідносин. Мова йде про нерозвиненість термінологічного апарату інформаційного права, що призводить до прогалин та суперечностей у розумінні базових категорій інформаційних правовідносин.

Отже, можна констатувати, що сьогодні в Україні як у науці інформаційного права, так і в судовій практиці склався напрям, пов'язаний із визначенням законності дій суб'єктів інформаційних правовідносин, пов'язаних з переходом права на доменне ім'я відповідно до національного законодавства, а також у відповідності з Принципами та керівництвом з делегування та адміністрування доменів верхнього рівня кодів країн ICANN.

Аналіз методологічних підходів до сутності кіберсквотингу у науці інформаційного права свідчить, що висвітлення вказаної проблематики у науці інформаційного права ще не можна визнати достатнім для вирішення складних завдань, що постають сьогодні перед теорією і практикою. Разом з тим до основних напрямів наукових досліджень феномену кіберсквотингу слід віднести: а) дослідження, в яких розкривається сутність та особливості кіберсквотингу та його місця на ринку доменних імен; б) дослідження, присвячені удосконаленню правового механізму розв'язання доменних спорів; в) наукові праці, предметом яких є удосконалення протидії незаконному використанню доменних імен. На нашу думку, кожен з означених напрямів наукових досліджень протягом наступних десятиліть буде розвиватися, створюючи тим самим міцне теоретико-методологічне підґрунтя удосконалення чинного інформаційного законодавства.

Список літератури:

1. Інформаційна культура в Україні: правовий вимір. *Монографія* / за заг. ред. К. І. Бєлякова. Київ: КВІЦ, 2018. 169 с.

2. Військове право: Підручник /за ред. І. М. Коропатніка, І. М. Шопіної. Київ: Алерта, 2019. 648 с.

НІВЕЛЮВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ЕКСПЛУАТАЦІЄЮ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ, ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ

*Тарасов С.В.,
кандидат військових наук,
начальник науково-дослідного відділу
Центрального науково-дослідного інституту
Міністерства оборони України*

Експлуатація природних ресурсів включає в себе: незаконне використання природних ресурсів у особистих цілях або в інтересах інших осіб; сприяння незаконному відчуженню земель або інших природних ресурсів; незаконне завдання шкоди природним ресурсам для вирішення службових завдань; невиконання або формальне виконання контрольних функцій щодо використання природних ресурсів.

Експлуатація природних ресурсів під час військових конфліктів здатна спричинити шкоду не лише життєдіяльності окремих районів та їх населенню, а й мати тривалі важкі наслідки для екологічного балансу в певному геополітичному регіоні. Важкість виявлення даного виду корупційних порушень полягає в тому, що в момент ведення бойових дій, для забезпечення виконання службово-бойових завдань, командир військового підрозділу може ухвалювати рішення щодо використання наявних природних ресурсів без належного погодження з компетентними державними органами та органами місцевого самоврядування. Корупційним таке порушення стає за наявності двох умов: якщо після завершення гострої ситуації конфлікту командиром не вжито належних заходів для отримання відповідних дозволів та підстав для використання природних ресурсів у

встановленому законодавством порядку, та/або якщо метою використання природних ресурсів є незаконне збагачення військових посадових осіб [1, с.48-49].

Метою аналізу та виявлення ризиків, пов'язаних з експлуатацією природних ресурсів, є виявлення фактів не оформлення необхідних дозволів на використання останніх, використання природних ресурсів військовими посадовими особами для особистого збагачення.

Методами виявлення корупційних ризиків, пов'язаних з експлуатацією природних ресурсів, є: аналіз повідомлень у засобах масової інформації, пов'язаних з порушеннями екологічного законодавства з боку військовослужбовців, соціологічні опитування, направлені на виявлення екологічних проблем, які викликають стурбованість місцевого населення у районах ведення бойових дій, проведення внутрішніх та зовнішніх перевірок, завданням яких є визначення законності використання природних ресурсів та фактів спричинення шкоди навколишньому середовищу з боку військових посадових осіб.

Методами попередження випадків корупційних дій, пов'язаних з експлуатацією природних ресурсів, є: виявлення потреб військових підрозділів, що знаходяться у зоні конфлікту, у певних видах ресурсів, необхідних для зведення фортифікаційних споруд та інших видів діяльності, з урахуванням можливих змін бойової обстановки; укладення договорів з власниками таких ресурсів на їх використання, систематичний моніторинг виконання договірних умов; регулярне інформування військовослужбовців щодо вимог екологічного законодавства та відповідальності за його порушення.

Список літератури:

1. Корупційні ризики, які впливають на боєздатність військових частин Збройних Сил України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2017. №4'2. С.47-52.

ЩОДО ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ

*Христинченко Н.П.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри економічної безпеки та
фінансових розслідувань
Тернопільського національного
економічного університету*

Протягом довгого періоду, існування нашої держави, система адміністративно-правового забезпечення діяльності Збройних Сил України не була предметом уваги керівництва держави, внаслідок чого в ній виникла велика кількість прогалин та суперечностей. Потреба підвищення якості правового регулювання у досліджуваній сфері набула особливої актуальності під час участі Збройних Сил України в антитерористичній операції.

Проведена в рамках комплексного огляду сектору безпеки і оборони оцінка стану воєнної безпеки держави, а також набутий досвід участі Збройних Сил України у антитерористичній операції виявили низку проблем функціонування сил оборони в умовах існуючих та потенційних загроз, зокрема: відсутність чіткого розподілу відповідальності за формування та застосування сил оборони, що негативно позначається на здатності керівництва держави здійснювати ефективне управління у сфері оборони;

відсутність об'єднаного керівництва силами оборони, яке здійснювалося б відповідно до принципів і стандартів, прийнятих державами – членами НАТО;

надмірність обсягів та неактуальність нормативно-правової бази у сфері оборони;

наявність корупційних проявів у системі забезпечення військ (сил), що знижує спроможності сил оборони щодо виконання покладених завдань та інші.

Для вирішення поставлених проблем до Верховної Ради України було подано проект Закону України «Про внесення змін до законів України «Про Збройні Сили України» та «Про оборону України» (щодо здійснення Збройними Силами України цивільно-військового співробітництва)» (реєстраційний номер 2153а). З метою недопущення створення передумов гуманітарної катастрофи у районах проведення антитерористичної операції, виникнення соціальної напруги на іншій території України, формування позитивної громадської думки щодо діяльності Збройних Сил України під час дії особливого періоду, ведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, у операціях з підтримання миру та безпеки, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій існує необхідність впровадження системи цивільно-військового співробітництва у Збройних Силах України [1].

Щодо сутності вказаного законопроекту в аспекті відповідності його вимогам антикорупційного законодавства і законодавчо визначеним функціям Збройних Сил України хотілося б зробити декілька зауважень.

По-перше, нам уявляється методологічно некоректним підхід авторів законопроекту до категорії «цивільно-військове співробітництво» як до функції Збройних Сил України. Функції в контексті діяльності державних органів традиційно розуміються як основні напрями їх діяльності, що базуються на їх нормативно визначених місії, цілях та завданнях. Співробітництво ж є засобом виконання таких функцій, носить забезпечувальний характер. Якщо проаналізувати прийняті протягом останніх років законодавчі акти, якими регулюється діяльність державних органів, можна дійти висновку, що сучасній законодавчій ініціативі притаманно регламентування особливостей взаємодії з громадськістю під час визначення принципів функціонування певного державного інституту, контролю за його діяльністю.

Так, ст.11 Закону України «Про Національну поліцію», яка включена до Розділу II Закону «Принципи діяльності поліції», має назву «Взаємодія з населенням на засадах партнерства», а її положення визначають, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб. Крім того, у нормах цієї статті закладено низку вимог до побудови такої співпраці, зокрема, урахування особливостей регіону під час планування діяльності, особливостей її оцінювання та залучення незалежних соціологічних організацій до цього процесу. Співпраця між поліцією та громадськістю спрямована на виявлення та усунення проблем, пов'язаних із здійсненням поліцейської діяльності, і сприяння застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності здійснення такої діяльності. При цьому поліція надає підтримку програмам правового виховання, пропагує правові знання в освітніх закладах, засобах масової інформації та у видавничій діяльності [2].

Такий спосіб представлення нормативного матеріалу уявляється нам цілком логічним – адже активна участь громадськості в державному управлінні, яка перетворилася на усталену практику після подій 2013-2014 року, потребує відповідного правового підґрунтя. Тому визначення на рівні принципів відкритості, прозорості діяльності органів держави, їх спрямованості на взаємодію з громадськістю уявляється дуже важливим. Цікаво, що серед принципів (основних засад) діяльності Збройних Сил України, що містяться у ст.11 базового Закону, що регламентує їх функціонування, будь-яке згадування про взаємодію, співпрацю з громадянами (йдеться лише про гласність і відкритість для демократичного цивільного контролю) [3].

По-друге, викликає заперечення підхід до поняття цивільно-військового співробітництва як систематичної, планомірної діяльності Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних

органів, утворених відповідно до законів України по координації та взаємодії з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, організаціями та громадянами у районах дислокації військових частин та підрозділів Збройних Сил України з метою формування позитивної громадської думки і забезпечення сприятливих умов для виконання Збройними Силами України покладених на них завдань та функцій шляхом надання допомоги цивільному населенню у вирішенні проблемних питань життєдіяльності з використанням військових та невійськових сил та засобів [4]. Автори законопроекту, на нашу думку, не зовсім вірно визначили співвідношення між категоріями «взаємодія» і «цивільно-військове співробітництво». Якщо взяти як базовий критерій мети, то можна побачити, що формування позитивної громадської думки і забезпечення сприятливих умов для виконання Збройними Силами України покладених на них завдань досягається не лише завдяки цивільно-військовому співробітництву, а й за допомогою інших складових взаємодії - обговорення громадськістю проектів правових актів, які регламентують діяльність Збройних Сил України, громадської експертизи; моніторингу господарської, виховної та інших видів діяльності підрозділів Збройних Сил України тощо. Тобто не взаємодія є елементом цивільно-військового співробітництва, а, навпаки, цивільно-військове співробітництво є складовою взаємодії Збройних Сил України з органами державної влади та місцевого самоврядування, інститутами громадянського суспільства та іншими суб'єктами.

Виходячи із розуміння перспектив розвитку адміністративно-правового забезпечення цивільно-військового співробітництва в Україні шляхом легалізації поняття останнього на законодавчому рівні, визначення компетенції його суб'єктів та завдань, а також створення адміністративно-правового механізму здійснення підрозділами (групами) цивільно-військового співробітництва своїх функцій як у районах проведення антитерористичної операції, так і в інших регіонах України, уявляється

доцільним доповнення ст.11 Закону України «Про Збройні Сили України», в якій визначено основні засади діяльності останніх, принципом наступного змісту: «взаємодії з державними органами, органами місцевого самоврядування, інститутами громадянського суспільства». Крім того, вказаний Закон слід доповнити окремою статтею 14-1 «Цивільно-військове співробітництво» у наступній редакції:

«Збройні Сили України для виконання покладених на них завдань у межах своєї компетенції взаємодіють з органами державної влади та місцевого самоврядування, територіальними громадами, міжнародними гуманітарними організаціями, громадськими об'єднаннями, релігійними організаціями, політичними партіями, організаціями, які здійснюють професійне самоврядування, засобами масової інформації, громадянами.

Організація взаємодії Збройних Сил України з інститутами громадянського суспільства здійснюється у межах системи цивільно-військового співробітництва, основними завданнями якої є: підвищення рівня взаємної довіри громадян і Збройних Сил України; усвідомлення та підвищення рівня соціальної відповідальності суб'єктів цивільно-військового співробітництва; підвищення рівня правосвідомості військовослужбовців з метою виключення випадків неправомірної поведінки, яка порушує права, свободи та інтереси цивільного населення; зниження рівня внутрішніх загроз, що виникають внаслідок ведення бойових дій на території держави; створення якісно підготовлено військового резерву; консолідація українського суспільства.

Організація цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України покладається на структурний підрозділ Збройних Сил України, функції та повноваження якого визначаються Міністром оборони України».

Крім того, ч.3 ст.11 Закону України «Про оборону України» необхідно доповнити повноваженням Генерального штабу Збройних Сил України здійснювати взаємодію з органами державної влади та місцевого самоврядування, територіальними громадами, міжнародними гуманітарними

організаціями, громадськими об'єднаннями, релігійними організаціями, політичними партіями, засобами масової інформації, громадянами, у тому числі шляхом цивільно-військового співробітництва.

З огляду на це слід визначити на законодавчому рівні умови, за яких можуть створюватися військово-цивільні адміністрації (неспроможність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування виконувати свої функції протягом певного періоду). Крім того, повноваження голови військово-цивільної адміністрації мають бути доповнені його правом представляти відповідну військово-цивільну адміністрацію та територіальну громаду у відносинах зі Збройними Силами України, що створить відповідні правові гарантії здійснення ним своїх владних повноважень.

Підводячи підсумок, зауважу, що однією з ознак правової держави є неухильне додержання принципу законності всіма суб'єктами суспільних відносин. Відповідно до п. 17 ч. 1 ст. 92 Конституції України організація Збройних Сил України визначається виключно законом. Сьогодні в Україні створено передумови для формування військового права як комплексної галузі права, предметом якого є правовідносини у сфері військового управління; правовідносини, пов'язані з підготовкою, проходженням та звільненням з військової служби, внутрішньорганізаційні відносини, що виникають в органах військового управління, у військових підрозділах, частинах, з'єднаннях, створених відповідно до чинного законодавства, правовідносини, які виникають у зв'язку з участю військових підрозділів в операціях з підтримки миру та безпеки, правовідносини, які виникають під час введення воєнного та надзвичайного стану; правовідносини, які виникають при залученні збройних сил до проведення антитерористичної операції; правовідносини, пов'язані з юридичною відповідальністю військовослужбовців; правовідносини, які виникають під час забезпечення правопорядку та військової дисципліни серед військовослужбовців в місцях дислокації та районах виконання завдань. Одним із кроків створення і вдосконалення нормативно-правової бази функціонування Збройних Сил

України має стати розвиток адміністративно-правового забезпечення цивільно-військового співробітництва в Україні шляхом легалізації поняття останнього на законодавчому рівні, визначення компетенції його суб'єктів та завдань, а також створення адміністративно-правового механізму здійснення підрозділами (групами) цивільно-військового співробітництва своїх функцій як у районах проведення антитерористичної операції, так і в інших регіонах України.

Список літератури:

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до законів України «Про Збройні Сили України» та «Про оборону України» (щодо здійснення Збройними Силами України цивільно-військового співробітництва)» № 2153а від 23.06.2015. - [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55702.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2015. - № 40-41. - Ст.379.
3. Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна - НАТО на 2016 рік: Указ Президента України від 12.02.2016 № 45/2016 // Офіційний вісник України. – 2016. - № 14. – Ст. 567.
4. Проект (доопрацьований) Закону України «Про внесення змін до законів України «Про Збройні Сили України» та «Про оборону України» (щодо здійснення Збройними Силами України цивільно-військового співробітництва)» № 2153а від 13.07.2015. - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55702.
5. Про Збройні сили України: Закон України від 02.12.1991// Відомості Верховної Ради. – 1991. - № 9. - Ст.109. // Редакція від 20.10.2019, підстава - 144-IX

ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ СЕКТОРУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

*Терещук В.М.,
аспірант Міжрегіональної
академії управління персоналом*

Проблема визначення правового статусу суб'єктів публічного адміністрування останнім часом активно привертає увагу науковців і практиків. Особливої важливості вона набуває сьогодні, під час збройної агресії Російської Федерації. Необхідність удосконалення публічного адміністрування в секторі безпеки і оборони визначена у Стратегічному оборонному бюлетені України, затвердженому Указом Президента України від 6 червня 2016 року № 240/2016, яким, зокрема, визначено амбітне завдання здійснити адаптацію національного законодавства у сфері національної безпеки до євроатлантичних норм та стандартів. Вказаним документом передбачено, що в умовах інтенсивних демократичних, соціальних, державно-правових перетворень, що відбуваються наразі в Україні, суттєво зростає політична відповідальність влади перед народом щодо забезпечення обороноздатності держави. Для узгодження з євроатлантичними нормами Україна посилить міжвідомчу координацію у сфері національної безпеки і оборони, координацію розвідувальної діяльності, взаємодію з питань моніторингу та оцінки обстановки, удосконалив систему управління та зв'язку, забезпечить розвиток системи кібернетичного захисту та стратегічних комунікацій [1].

Публічне адміністрування як соціальне явище має своєю передумовою потребу держави і суспільства в цілому та окремих сфер суспільних відносин зокрема відчувати упорядковуючий вплив з метою створення механізму реалізації закріплених в Конституції і законах України прав і свобод людини

і громадянина, компетенції та повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування. Вказане робить важливим визначення понять центральних органів виконавчої влади, їхньої структури, призначення, завдань і функцій, правового статусу їхніх керівників, а також системи контролю та нагляду за їхньою діяльністю [2, с.70].

Іншою проблемою, яка постає під час удосконалення діяльності суб'єктів публічного адміністрування сектору безпеки і оборони, є підвищення якості відбору та роботи з персоналом вказаних органів. Від якості персоналу значною мірою залежить можливість здійснення реформування системи органів держави, здатність цих органів реалізовувати своє призначення [3, с.170]. Проте вдосконалення системи роботи з кадрами має спиратися на міцне теоретико-методологічне підґрунтя, яке сьогодні ще не можна вважати остаточно сформованим.

Третя проблема стосується вдосконалення законодавства, яке регулює діяльність органів публічного адміністрування сектору безпеки і оборони. Слід сказати, що військове законодавство досить довгий час перебувало у стані стагнації, наслідками чого є велика кількість прогалин та суперечностей [4, с.43]. Разом з тим протягом останніх років зроблено декілька важливих кроків для подолання вказаної проблеми, одним із яких є відновлення наукової спеціальності «право національної безпеки; військове право».

Зменшення негативного впливу вказаних проблем на розвиток системи органів публічного адміністрування сектору безпеки і оборони уявляється можливим за умови поєднання зусиль науковців та практиків, спрямованих на досягнення спільної мети – виконання завдань оборони держави і відновлення її територіальної цілісності, активну участь у реалізації Спільної безпекової і оборонної політики Європейського Союзу та активне співробітництво з НАТО з досягненням критеріїв, необхідних для набуття повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору.

Список літератури:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України»: Указ Президента України №240/2016 від 6 червня 2016 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2402016-20137>.
2. Шопіна І. М. Щодо правової регламентації функціонування центральних органів виконавчої влади. *Публічне право*. 2011. №3. С.65-71.
3. Венедиктов В. С. Організаційно-правові засади професійної підготовки персоналу органів внутрішніх справ України : наук.-практ. посіб. / В. С. Венедиктов, М. І. Іншин, М. М. Клемпарський ; за заг. ред. проф. В. С. Венедиктова. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. 212 с.
4. Військове право: Підручник /за ред. І. М. Коропатніка, І. М. Шопіної. Київ: Алерта, 2019. 648 с.

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВОГО ПРАВА

*Тушницький О. О.,
слухач кафедри Військового
права Національного університету
оборони України імені Івана
Черняхівського*

Поява нових галузей права пов'язана, перш за все, з розширенням кола об'єктів правового регулювання. Таке розширення обумовлене виникненням на сучасному етапі розвитку суспільства нових відносин, які через свою соціальну значущість мають бути врегульованими правом. Наявність публічного інтересу й обумовлює появу нормативних актів, що регулюють такі відносини. Отже, зміст аналізу передумов виникнення нової галузі права повинен базуватися на розумінні цього процесу як результату синтезу загальних, безпосередніх та основних передумов [1, с. 125].

Так, розвиток державності в Україні, якому надало рішучий поштовх прийняття Конституції у 1996 році, супроводжується розробкою теоретичних та практичних проблем державних інституцій, до яких, належала військова організація держави.

У прийнятому Верховною Радою України у 2003 р. Законі України “Про основи національної безпеки України” вперше визначено військову організацію держави як сукупність органів державної влади, військових формувань, утворених відповідно до законів України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем з боку суспільства і безпосередньо спрямована на захист національних інтересів України від зовнішніх та внутрішніх загроз [2, с. 67].

Питання правового регулювання діяльності військової організації держави завжди було актуальним та набуло досить важливого значення, чому сприяли постійні реформування, які проводяться у Збройних Силах та в інших військових формуваннях, утворених відповідно до вимог законодавства, а з 2014 року і агресія Росії та активний перехід Збройних Сил України на стандарти НАТО, що в свою чергу потребує постійного законотворчого процесу.

Можна відмітити, що саме з проголошенням незалежності України та прийняттям законів України “Про оборону України”, “Про Збройні Сили України”, “Про Державний Кордон України”, “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”, “Про військовий обов'язок і військову службу”, “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей”, “Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб”, “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту” та інших нормативно – правових актів щодо регламентації діяльності Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів військових формувань та порядку проходження військової служби, розпочався процес встановлення військового права України, як незалежної держави.

Сама специфіка військової діяльності обумовлює відособлення її в окрему галузь з притаманними лише їй об'єктами, характером, способами та формою дій. Правила, які застосовуються задля врегулювання відносин у цій галузі суспільної діяльності, є також особливими та такими, що не можуть застосовуватися у будь-якій іншій галузі. Військова сфера попри спеціальний режим її функціонування, недоступність для широкого загалу окремих сторін діяльності, беззаперечно має гарантувати захищеність суспільства від зосередження небезпечних для людей елементів матеріального і соціального походження. Регулятивний вплив на весь комплекс відносин у військовій сфері спроможне ефективно забезпечити саме військове право.

Система права України на сучасному етапі зберігає ще домінуючий вплив радянської системи права, зазнає активного впливу з боку інших правових систем (романо-германської, англо-саксонської) та систем права окремих суверенних держав світу.

Професор Дамірлі М. А. зазначає про те, що в українських правових традиціях застосування порівняння у практичних цілях, з урахуванням потреб правового регулювання суспільного життя, з орієнтацією на використання іноземного елемента при складанні правових актів, на пристосування чужих правових норм та інститутів у власній правовій системі має велику історію, яка бере початок з Київської Русі [3, с. 13].

Історія України засвідчує, що перші ознаки об'єктивного, юридичного права мали норми внутрішньої саморегуляції козацтва, козацького війська, Січі. Саме у цих нормах знаходить втілення ідея загальновизнаних правил поведінки, зазначеними нормами утворюються органи, які відслідковують дотримання загальних правил та встановлюють міру відповідальності за припущені порушення [4, с. 24].

За часів перебування України у складі Радянського Союзу військово-юридична наука цього періоду, до якої входили і українські військові юристи, а також військово-юридична наука вже сучасної доби неодноразово зверталася до питань саме військового права. Теоретичним проблемам

військового права (його поняттю, сутності і змісту, місцю в системі тогочасного права, співвідношенню з військовим законодавством тощо) були присвячені наукові, науково-практичні конференції та наукові дискусії (1939, 1954, 1956, 1972, 1989, 1994, 2004 рр.), що проходили у: Військово-юридичній академії, Військово-політичній академії, Військовому інституті, Військовому університеті, а також у рамках “круглого столу” журналу “Держава і право”. Науковці цього часу, становлення, функціонування та розвиток не уявляють без військового права, як комплексної галузі в системі права держави, яке базується на стрункій системі військового законодавства, правовій культурі військовослужбовців та формує у них високий рівень правосвідомості.

Саме військове право є предметом професійного освоєння накопичених знань про військово-правову сферу діяльності держави та людей, постійно зайнятих у цій сфері, які мають статус військовослужбовців, про основи, принципи та правила функціонування військової організації суспільства, забезпечення її цілісності та спрямованості на захист соціальних цінностей, що несуть у собі ідеї державності, суверенітету, національної безпеки. З огляду на це військове право необхідно розглядати як навчальну дисципліну та як галузь юридичної науки.

Онтологічний підхід до сприйняття військового права засвідчує його сутність, що виявляється, насамперед, у комплексі правових норм, які регулюють усталені відносини у військовій сфері суспільства.

Визначення військового права ґрунтується на окресленні його ознак, а саме: нормативності; формальної визначеності; обов'язковості; регулятивності; процедурності; зв'язку з державою; системності.

Таким чином, військове право можна визначити як комплексну галузь права, що є системою загальнообов'язкових формально визначених правил поведінки у військовій сфері, які встановлені та охороняються державою, регулюють суспільні відносини, що пов'язані з діяльністю військової

організації суспільства, і мають за мету забезпечення захисту держави, її суверенітету, територіальної цілісності [5, с. 155].

Останнім часом в українській юриспруденції приділяється певна увага епістемології військово-правових проблем. Історико-теоретичні основи будівництва Збройних Сил України та нормативно-правове забезпечення цих процесів знайшли відображення в роботах М.В. Кравчука. Проблеми правового статусу військовослужбовців активно розробляє В.Й. Пашинський. Питання правового забезпечення управління Збройними Силами та іншими військовими формуваннями розробляв В.А. Шамрай. Правове регулювання військової безпеки вивчав В.Г. Пилипчук. На адміністративно-правову природу військового законодавства звернув увагу В.І. Німченко. Окремі питання військово-кримінального права розробили В.А. Бугайов, В.В. Бондарєв, С.І. Дячук, Н.І. Карпенко, Н.С. Туркот. Загальнотеоретичні аспекти військового законодавства досліджував М.М. Прохоренко.

Проте питання про виокремлення в системі права України військового права як комплексної його галузі до теперішнього часу є дискусійним, однак, таке виокремлення є об'єктивно необхідним, оскільки воно обумовлене наявністю власного правового режиму, який органічно поєднує специфічні предмет, метод і мету правового регулювання.

Список літератури:

1. Дудник Р.М. Галузева диференціація українського права: поняття, рівні і тенденції розвитку. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень. Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2016. 199 с.

2. Правові основи військового будівництва та військово-цивільних відносин. Збірник законодавчих актів з питань національної безпеки і оборони / Ред. рада: Г. К. Крючков (голова), Б. П. Андресюк, В. П. Горбулін та ін. К., 2005. С. 67.

3. Дамирли М. А. Сравнительно-правовая наука в Украине: теоретико-методологические традиции (XIX - начало XX в.). Одеса: Феникс, 2007.

4. Скакун О. Ф. Правова система України на правовій карті світу. Харків: Еспада, 2004. С. 21.

5. Богуцький П. П. Ознаки та компоненти військового права як комплексної галузі українського права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2005. Вип. 25. С. 151-158.

РОЛЬ СУДОВИХ ОРГАНІВ У ГАРАНТУВАННІ ПРАВ І СВОБОД ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ПІДТРИМАННІ ПРАВОПОРЯДКУ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ ТА ІНШИХ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАННЯХ УКРАЇНИ

*Шамрай Б.М.,
кандидат юридичних наук,
помічник начальника Головного
управління з правової роботи
Головне управління морально-психологічного
забезпечення Збройних Сил України*

У сучасних умовах в гарантуванні прав та свобод військовослужбовців, а також дотриманні правопорядку у військах важливу роль відіграють судові органи. Судовий захист – це одна з найбільш необхідних та ефективних гарантій реалізації прав та свобод особи. Незважаючи на значні недоліки в роботі судових органів, вони залишаються однією з ефективних гарантій прав та свобод людини, у тому числі і військовослужбовців Збройних Сил та інших військових формуваннях України.

Відповідно до ст. 17 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII, систему судоустрою становлять місцеві суди, апеляційні суди та Верховний Суд. Також в Україні діють вищі

спеціалізовані суди з розгляду окремих категорій справ: Вищий суд з питань інтелектуальної власності; Вищий антикорупційний суд (ст. 31) [1]. Нині військові суди в Україні ліквідовано. Однак необхідно погодитись з думкою, що відповідну систему підготовки суддів слід доповнити спеціальним курсом з основ військової сфери, який необхідний для оволодіння загальними знаннями щодо організації і несення військової служби [2, с. 117]. В свою чергу, удосконалення знань щодо специфіки організації і несення військової служби та військового законодавства дасть змогу суддям приймати об'єктивні та обґрунтовані рішення щодо військовослужбовців, чим гарантуватиме недопущення порушень їх прав та законних інтересів.

Однак, слушною є пропозиція, що з метою повноцінної реалізації ст. 55 Конституції України [3] щодо захисту конституційних прав та свобод судом, необхідно створити військові суди, компетенція яких буде поширюватись на розгляд справ у кримінальних провадженнях про військові злочини, вчинені військовослужбовцями, що сприятиме практичній реалізації гарантій прав та свобод військовослужбовців і підтриманню правопорядку у військах [4 с.126-127]. Це, зокрема, обґрунтовується тим, що збільшення чисельності Збройних Сил України та інших військових формувань, а також їх участь у проведенні Операції об'єднаних сил впливає на стан правопорядку у військах та спонукає до збільшення кількості правопорушень та відповідно кримінальних справ, які порушуються стосовно військовослужбовців. Ураховуючи те, що правопорушення, які вчиняються військовослужбовцями мають свою специфіку, для їх об'єктивного розгляду судді повинні володіти відповідними знаннями, якими, зокрема, можуть володіти судді військових судів. Тому, слід погодитись з думкою, що належний захист прав, свобод та інтересів військовослужбовців в адміністративному, цивільному і кримінальному судочинстві може якісно здійснити тільки військовий суд. Відновлення діяльності військових судів в Україні позитивно вплине на стан військової дисципліни і правопорядку в армійських підрозділах за рахунок оперативного розгляду справ в розумні терміни і, як наслідок, неухильного

дотримання принципу невідворотності покарання, сприяти поверненню віри військових в справедливість і довіри до судової влади [5, с. 34].

Слід зазначити, що до Верховної Ради України неодноразово вносились законопроекти, якими пропонувалось внести зміни до законодавства щодо створення та функціонування військових судів. Це, зокрема, проекти Законів України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (щодо відновлення в системі загальної юрисдикції військових судів)» № 1896 від 30.01.2015 [6], «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо утворення військових судів та окремих організаційних питань)» № 2557 від 06.04.2015 [7], «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо військових судів» № 8392 від 22.05.2018 [8], «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо утворення військових судів» № 8392-1 від 01.06.2018 [9]. Цими, законопроектами пропонувалось заповнити прогалини в законодавстві доповнивши до системи загальних судів – військові суди, які спеціалізуються на розгляді справ у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до закону. Проте зазначені законопроекти на сьогодні не прийнято. Відповідно змін в законодавстві щодо функціонування військових судів у системі судоустрою України не відбулось.

Отже, у системі судоустрою не має військових судів. Разом з тим, враховуючи проведення Операції об'єднаних сил та з метою повноцінної реалізації ст. 55 Конституції України щодо захисту конституційних прав та свобод судом доцільно розглянути питання щодо створення та функціонування військових судів, що сприятиме практичній реалізації гарантій прав та свобод військовослужбовців та підтриманню правопорядку у Збройних Силах та інших військових формуваннях України. Крім того, слід погодитись з позицією, що військовий суд здійснює судочинство за законодавством і процедурою, визначеною для загальних судів, а органи військового управління не мають жодного впливу на них [10, с. 23].

Таким чином, ураховуючи ст. 55, 125 Конституції України, на нашу думку, у системі судоустрою України повинні діяти військові суди, що виключить будь-який вплив на них з боку органів виконавчої влади та органів військового управління. Створення та функціонування військових судів позитивно вплине на ефективність реалізації гарантій прав і свобод військовослужбовців та на стан військової дисципліни і правопорядку в Збройних Силах та інших військових формуваннях України.

Список літератури:

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 6 черв. 2016 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
2. Синиця А. М. Адміністративно-правове регулювання у сфері забезпечення прав і свобод військовослужбовців: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2012. 220 с.
3. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
4. Шамрай Б. М. Гарантії прав та свобод військовослужбовців в Україні (конституційно-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2018. 238 с.
5. Боров Ю. О. Защита прав, свобод и интересов военнослужащих как основная функция военного суда: административно-правовой анализ // Publicație științifico-practică «Legea și viața» (Chișinău, Republica Moldova). 2018. № 9. С. 31-35;
6. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (щодо відновлення в системі загальної юрисдикції військових судів) № 1896 від 30.01.2015. Офіційний сайт Верховної Ради України. Дата доступу 30 жовт. 2019 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53765.

7. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо утворення військових судів та окремих організаційних питань) № 2557 від 06.04.2015. Офіційний сайт Верховної Ради України. Дата доступу 30 жовт. 2019 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54668.

8. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо військових судів № 8392 від 22.05.2018. Офіційний сайт Верховної Ради України. Дата доступу 30 жовт. 2019 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64070.

9. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо утворення військових судів № 8392-1 від 01.06.2018. Офіційний сайт Верховної Ради України. Дата доступу 30 жовт. 2019 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64138.

10 Боров Ю. О. Адміністративно-правові засади створення та діяльності військових судів в сучасній Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2019. 264 с.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Шешко С.В.,

*слухач Національного університету оборони
України імені Івана Черняховського*

В умовах збройної агресії Російської Федерації, враховуючи закріплення у Конституції України незворотності європейського та євроатлантичного курсу, відбувалась істотна зміна нормативно-правової бази функціонування сектору безпеки і оборони України, яка визначила нові пріоритети та напрями розвитку.

Головним нормативно-правовим документом є Конституція, яка визначає що Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Її суверенітет поширюється на усю територію України [1].

З метою гармонізації законодавства було прийнято концептуально новий Закон України “Про національну безпеку України”, яким визначаються та розмежовуються повноваження державних органів у сферах національної безпеки і оборони, створюється основа для інтеграції політики та процедур органів державної влади, інших державних органів, функції яких стосуються національної безпеки і оборони, сил безпеки і сил оборони, визначається система командування, контролю та координації операцій сил безпеки і сил оборони, запроваджується всеосяжний підхід до планування у сферах національної безпеки і оборони, забезпечуючи у такий спосіб демократичний цивільний контроль над органами та формуваннями сектору безпеки і оборони [2].

Саме у цьому Законі було дане найточніше визначення поняття “сектор безпеки і оборони – система органів державної влади, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем і відповідно до Конституції та законів України за функціональним призначенням спрямована на захист національних інтересів України від загроз, а також громадяни та громадські об’єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України”[2].

Виходячи із цього визначення стає зрозуміло, що сектор безпеки і оборони України складається з чотирьох взаємопов’язаних складових:

- сили безпеки;
- сили оборони;
- оборонно-промисловий комплекс;

громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки.

Якщо конкретніше, то до складу сектору безпеки і оборони входять:

Міністерство оборони України;

Збройні Сили України;

Державна спеціальна служба транспорту;

Міністерство внутрішніх справ України;

Національна гвардія України;

Національна поліція України;

Державна прикордонна служба України;

Державна міграційна служба України;

Державна служба України з надзвичайних ситуацій;

Служба безпеки України;

Управління державної охорони України;

Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України;

Апарат Ради національної безпеки і оборони України;

розвідувальні органи України;

центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику.

Відповідно кожний із цих органів має свої нормативно-правові акти, проте їх діяльність залишається завжди спрямованою на захист: людини і громадянина - їхніх життя і гідності, конституційних прав і свобод, безпечних умов життєдіяльності; суспільства - його демократичних цінностей, добробуту та умов для сталого розвитку; держави - її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності; території, навколишнього природного середовища - від надзвичайних ситуацій.

Так, для прикладу, правовою основою діяльності Збройних Сил України є Конституція України, Закон України "Про Збройні Сили України", Закон України "Про оборону України", статuti Збройних Сил України, інші

закони України, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, міжнародні договори України, що регулюють відносини в оборонній сфері.

Цими Законами України і підзаконними нормативно-правовими актами визначаються завдання і функції Збройних Сил, їх структура і чисельність, порядок комплектування і керівництво Збройними Силами України.

Важливо відмітити, що на даний час Збройні Сили України перебувають у процесі трансформації та приведенні до сумісності із збройними силами країн-членів НАТО. В ході цього процесу передбачається зміна системи управління та побудови Збройних Сил, з відповідною зміною правових основ діяльності.

За аналогією, правовими основами діяльності інших органів сектору безпеки і оборони є Конституція України та спеціалізовані закони, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Що стосується центральних органів державної влади, то їх діяльність регулюється положеннями, які затверджуються постановами Кабінету Міністрів України.

Дуже важливою частиною функціонування сектору безпеки і оборони України є документи дострокового планування, які фактично декларують напрямок розвитку сектору безпеки і оборони, описують актуальні загрози для нашої держави та визначають основні напрямки державної політики.

Документами довгострокового планування є:

Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015[3];

Стратегія воєнної безпеки України (Воєнна доктрина України), затверджена Указом Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015 [4];

Стратегія кібербезпеки України, затверджена Указом Президента України від 15 березня 2016 року № 96/2016 [5];

Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 червня 2018 р. № 442-р [6];

Національна розвідувальна програма.

Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України.

Варто звернути увагу, що серед визначених документів фактично на сьогодні затверджено лише Стратегія національної безпеки України, Стратегія воєнної безпеки України, Стратегія кібербезпеки України.

Інші ж документи не пройшли визначену Законом України “Про національну безпеку України” процедуру прийняття.

Так, Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України, яка розробляється Міністерством внутрішніх справ України за рішенням Міністра внутрішніх справ України після затвердження Стратегії національної безпеки України та вноситься на розгляд Кабінету Міністрів України. Вона визначає загрози національній безпеці у сферах громадської безпеки та цивільного захисту.

В умовах триваючого військового конфлікту цей документ є особливо важливим і необхідним, адже як вже було зазначено вище діяльність органів сектору безпеки і оборони спрямовані на захист життя і гідності людини.

Як висновок, можна зазначити, що наявні нормативно-правові акти в сфері безпеки і оборони України відповідають курсу України на європейську і євроатлантичну інтеграцію. Проте існує ще багато питань, які на даний час так і не врегульовано належним чином, що є однією із передумов до уповільнення європейської та євроатлантичної інтеграції.

Список літератури:

1 . Конституція України, № 254к/96-ВР, поточна редакція від 21.02.2019, // Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Закон України “Про національну безпеку України”, 2469-VIII, поточна редакція від 21.06.2018, // Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2469-19>

3. Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015, // Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

4. Стратегія воєнної безпеки України (Воєнна доктрина України), нова редакція затверджена Указом Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015, // Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>

5. Стратегія кібербезпеки України, затверджена Указом Президента України від 15 березня 2016 року № 96/2016, // Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96/2016>

6. Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 червня 2018 р. № 442-р, // Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/442-2018-%D1%80>

ПОБУДОВА СИСТЕМИ ВІЙСЬКОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Шопіна І.М.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри правового забезпечення
військового факультету фінансів і права,
Військовий інститут Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

Право як універсальний регулятор, створений людством в процесі свого цивілізаційного розвитку, має здатність впливати на суспільні відносини, надавати їм структурований характер. Особливістю сучасного

етапу розвитку системи права України є поява нових комплексних галузей права, виникнення яких обумовлено активним розвитком окремих видів суспільних відносин. Протягом останніх десятиліть внаслідок їх диференціації та ускладнення сформувалися інформаційне, корпоративне, медичне, космічне та інші комплексні галузі та інститути права.

Формування військового права як окремої галузі права України розпочалося у перші роки після здобуття нашою державою незалежності, однак внаслідок комплексу об'єктивних та суб'єктивних причин носило нерівномірний характер. Про важливість правового регулювання відносин, що складаються у секторі національної безпеки і оборони, свідчить закріплення у статті 17 Конституції України положень про те, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу; основ правового статусу Збройних Сил України та інших військових формувань; норми про соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей. Разом з тим для усвідомлення на політичному рівні важливості офіційного визнання військового права знадобилося чотири роки ведення бойових дій та зміна правового режиму антитерористичної операції на правовий режим операції об'єднаних сил.

Система військового права уявляє собою особливим чином організовану сукупність його норм та інститутів, яка характеризується їх єдністю, узгодженістю та несуперечливістю.

Система військового права виступає підсистемою по відношенню до системи права України, яку слід розуміти як створену в результаті діяльності людей, інтегровану принципами права, зумовлену поєднанням приватних і публічних інтересів сукупність правових норм, внутрішня організація якої характеризується їх єдністю, узгодженістю, диференціацією та групуванням у відносно самостійні структурні утворення [1, с.143].

Структура військового права як комплексної галузі права виступає зовнішнім вираженням системи останнього і включає дві основні підсистеми:

публічно-правову та приватно-правову. Публічно-правовими є відносини, пов'язані з функціонуванням Збройних Сил України, Національної гвардії України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної спеціальної служби транспорту України; з оборонним плануванням, демократичним цивільним контролем тощо. Правовідносини, пов'язані з проходженням військової служби як окремого виду державної служби, з соціально-правовим захистом військовослужбовців, є за своєю сутністю приватно-правовими.

Первинним структурним елементом військового права є військово-правова норма – санкціоноване у встановленому порядку державою в особі її компетентних органів правило поведінки, яке встановлює права та обов'язки суб'єктів військово-правових відносин та визначає юридичну відповідальність за їх порушення [2]. Особливістю військово-правових норм є комплексний характер деяких з них: так, з елементами норм військового права в їх структурі можуть поєднуватися елементи норм конституційного, адміністративного, кримінального, цивільного та інших галузей права.

Базовим рівнем поєднання правових норм є інститут права – сукупність військово-правових норм, призначених для регулювання окремих якісно однорідних військово-правових відносин. Система військового права включає до себе правові інститути військової служби, демократичного цивільного контролю, операційного права, правового забезпечення діяльності військ (сил) та ін.

Військове право за змістовно-цільовим критерієм може розглядатися як галузь права, наука та навчальна дисципліна. Викладені вище особливості характеризують військове право як комплексну галузь права. Військове право як наука уявляє собою сукупність теорій, концепцій, парадигм, понятійного та методологічного апарату, які характеризують закономірності виникнення, існування та розвитку військово-правових відносин у державі та суспільстві. Наука військового права виступає теоретико-методологічним підґрунтям військового права як галузі права і як навчальної дисципліни. Крім того, наукові напрацювання сприяють вдосконаленню військового

законодавства – сукупності правових норм, якими регулюються військово-правові відносини.

Військове право як навчальна дисципліна уявляє собою розгорнутий опис комплексу знань щодо системи військового права.

Мета вивчення дисципліни військового права – сформувати у курсантів (студентів, слухачів) наукове уявлення щодо місця та ролі цієї галузі права у системі права України, закономірностей виникнення, існування та розвитку військово-правових відносин, військово-правових норм, які їх регулюють.

Список літератури:

1. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред.. М.І. Козюбри. Київ: Ваіте, 2015. 392 с.
2. Військове право: Підручник /за ред. І. М. Коропатніка, І. М. Шопіної. Київ: Алерта, 2019. 648 с.

ВІЙСЬКОВИЙ ІНСТИТУТ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**XV Міжнародної науково-практичної конференції
"Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє"
29 листопада 2019 року**

**Секція 7. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВОГО ПРАВА
(ЧАСТИНА 2)**

Тексти тез представлено у авторській редакції. Автори несуть повну відповідальність за зміст, добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат та інших відомостей.

Київ 2019